2024

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმა

მომზადებულია შპს „ჯეონეიჩარ კორპორაცია“-ს მიერ
8/16/2024

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმა

დამკვეთი: *სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“*

ფინანსური მხარდაჭერა: *შვედეთის მთავრობა;*

შემსრულებელი: *შპს „ჯეონეიჩარ კორპორაცია“*

პროექტი: *„გადავარჩინოთ ბუნება - საქართველო“*

თბილისი, 2024

ტერმინთა განმარტება

ადმინისტრაცია - მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია

სააგენტო - სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“

სამინისტრო - გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

კოდექსი - ნარჩენების მართვის კოდექსი

ნარჩენების მართვა - დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების შეგროვება, დროებითი შენახვა, წინასწარი დამუშავება, ტრანსპორტირება, აღდგენა და განთავსება

ნარჩენების გამოტანა - ნარჩენების გამოტანა დაცული ტერიტორიების საზღვრებიდან შეგროვების უბანზე, მუნიციპალურ კონტეინერებში ან საბოლოო დამშავების ადგილებზე

ნარჩენების დამუშავება - ნარჩენების აღდგენა ან განთავსება

ნარჩენების აღდგენა - კოდექსის I დანართით გათვალისწინებული ოპერაციები

ნარჩენების განთავსება - კოდექსის II დანართით გათვალისწინებული ოპერაციები

ნარჩენების ტრანსპორტირება - ნარჩენების გადატანა შეგროვების ადგილებიდან დამუშავების უბნებამდე

კონტრაქტორი - ტენდერის გზით გამოვლენილი კომპანია, რომელიც აწარმოებს რაიმე სახის განახლების ან სარეაბილიტაციო სამუშაოებს დაცული ტერიტორიების ფარგლებში. ან კომპანია, რომელიც უზრუნველყოფს ნარჩენების ტრანსპორტირება-განთავსებას

ინვესტორი - კომპანია, რომელიც გეგმავს დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ეკოტურისტული სერვისების განვითარებას

მოიჯარე - კომპანია, რომელიც უზრუნველყოფს დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ეკოტურისტული სერვისების ოპერირებას

სარჩევი

1 შესავალი 4

2 მარტვილის და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიები 5

3 დაინტერესებული მხარეები და მათთან კომუნიკაცია 8

4 ნარჩენების მართვის გეგმის მიზანი და ამოცანები 11

5 ინსტიტუციონალური და სამართლებრივი ბაზა 11

6 არსებული სიტუაციის ანალიზი 12

6.1 ნარჩენების წარმოქმნის წყაროები და შემადგენლობა 12

6.2 ნარჩენების წარმოქმნა სეზონურ ჭრილში 16

6.3 ნარჩენების მართვის მოქმედი პრაქტიკა 16

6.3.1 კომპეტენციები ნარჩენების მართვის პროცესში 16

6.3.2 დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა 17

6.3.3 ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებელი პირები 18

6.3.4 კონტრაქტორები ნარჩენების მართვის სფეროში 18

6.3.5 ნარჩენების შეგროვების და მართვის მოქმედი პრაქტიკა 18

6.4 არსებული პრობლემები და გამოწვევები 21

6.4.1 ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციები 21

7 საპროგნოზო მაჩვენებლები 25

7.1 მომსახურე პერსონალის ზრდის პროგნოზი 25

7.2 ტურისტული ნაკადების ზრდის პროგნოზი 25

7.3 ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის და ატრაქციების განვითარების პერსპექტივები 26

7.4 ნარჩენების საპროგნოზო მაჩვენებლები 27

8 ნარჩენების მართვის ალტერნატივების ანალიზი 29

8.1 ნარჩენების შემცირების ალტერნატივები 29

8.2 ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის ალტერნატივები 29

8.3 ნარჩენების წინასწარი დამუშავების ალტერნატივები 30

8.4 ნარჩენების აღდგენის ალტერნატივები 31

8.5 ნარჩენების დროებითი შენახვის ალტერნატივები 31

8.6 ნარჩენების ტრანსპორტირების ალტერნატივები 32

9 ნარჩენების მართვის დაგეგმვა 32

9.1 ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებები 32

9.2 ნარჩენების შეგროვება და სეპარირების მეთოდები 33

9.2.1 I ეტაპი 33

9.2.2 II ეტაპი 36

9.2.3 III ეტაპი 36

9.2.4 მოთხოვნები ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის პროცესში 36

9.3 ნარჩენების ტრანსპორტირების პირობები 37

9.4 ნარჩენების საბოლოო განთავსება ან აღდგენა 38

9.5 მოთხოვნები კონტეინერების შერჩევასა და განთავსებასთან დაკავშირებით 41

9.6 საინფორმაციო ნიშნები 43

9.7 კომპოსტირება 45

9.8 ეკოგანათლება და ცნობიერების ამაღლების პროგრამები 47

9.9 მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობა ნარჩენების მართვის პროცესში 48

9.10 ადამიანური და ტექნიკური რესურსი 49

10 ნარჩენების მართვის სამოქმედო გეგმა 50

11 ნარჩენების მართვის სისტემის მონიტორინგი და ანგარიშგება 58

12 ძირითადი რეკომენდაციები 58

13 დანართები 60

1 შესავალი

წინამდებარე დოკუმენტი წარმოადგენს მარტვილისა და ოკაცეს ბუნებს ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმას. ეს დაცული ტერიტორიებია:

1. მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
2. ბალდის კანიონის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
3. მდ. აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
4. ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის ბუნების ძეგლები (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
5. ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლები (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
6. ოჩხომურის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
7. ჯორწყუს მღვიმის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი).
8. ნაზოდელავოს მღვიმის ბუნების ძეგლი (ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტი);
9. ოკაცეს კანიონის ბუნების ძეგლი (ხონის მუნიციპალიტეტი);
10. ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი (ხონის მუნიციპალიტეტი).

დოკუმენტი შემუშავებულია პროექტის „გადავარჩინოთ ბუნება - საქართველო“ ფარგლებში. აღნიშნული პროექტის განმახორციელებელ ორგანოს წარმოადგენს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და მისი მმართველობის სფეროში მოქმედი სხვადასხვა საჯარო სამართლის იურიდიული პირები, მათ შორის, სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“. პროექტი ხორციელდება შვედეთის მთავრობის დაფინანსებით.

პროექტის მიზანია დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმების, გენერალური გეგმების, წყლის რესურსების მართვის გეგმების და ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება, განახლება და დახვეწა, აღნიშნული დაცული ტერიტორიების მიმდებარე თემებში მცხოვრები მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება.

სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთვის“, როგორც ქვეყნის მასშტაბით არსებული დაცული ტერიტორიების მართვაზე პასუხისმგებელი უწყებისათვის, პრიორიტეტს წარმოადგენს დაცულ ტერიტორიებზე წარმოქმნილი ნარჩენების მართვა. დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებული ბიომრავალფეროვნების, ნიადაგისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვისა და შენარჩუნებისთვის მნიშვნელოვანია ნარჩენების მდგრადი მართვის ინტეგრირებული და ეფექტიანი სისტემის დანერგვა.

წინამდებარე ნარჩენების მართვის გეგმა შემუშავებულია საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1 აპრილის N160 დადგენილებით დამტკიცებული ნარჩენების მართვის 2022 – 2026 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული 2.1.2 აქტივობის შესრულების მიზნით, რაც გულისხმობს 2024 IV კვარტლამდე დონორთა დახმარებით საქართველოს დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავებას.

გეგმა შემუშავებულია საქართველოს კანონის - „ნარჩენების მართვის კოდექსით“ მოთხოვნილი ნარჩენების მართვის პრინციპების და ვალდებულებების გათვალისწინებით. კოდექსის მიხედვით ნარჩენების მართვა უნდა განხორციელდეს გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შექმნის გარეშე, კერძოდ, ისე, რომ ნარჩენების მართვამ:

- საფრთხე არ შეუქმნას წყალს, ჰაერს, ნიადაგს, ფლორას და ფაუნას;
- არ გამოიწვიოს ზიანი ხმაურითა და სუნით;
- არ მოახდინოს უარყოფითი გავლენა ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე, განსაკუთრებით – დაცულ ტერიტორიებზე და კულტურულ მემკვიდრეობაზე.

წინამდებარე დოკუმენტი, ასევე, ითვალისწინებს საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1 აპრილის N160 დადგენილებით დამტკიცებული „საქართველოს ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგიით“ განსაზღვრულ მიმართულებებს სხვადასხვა ტიპის ნარჩენების მართვის შესაძლებლობებთან დაკავშირებით.

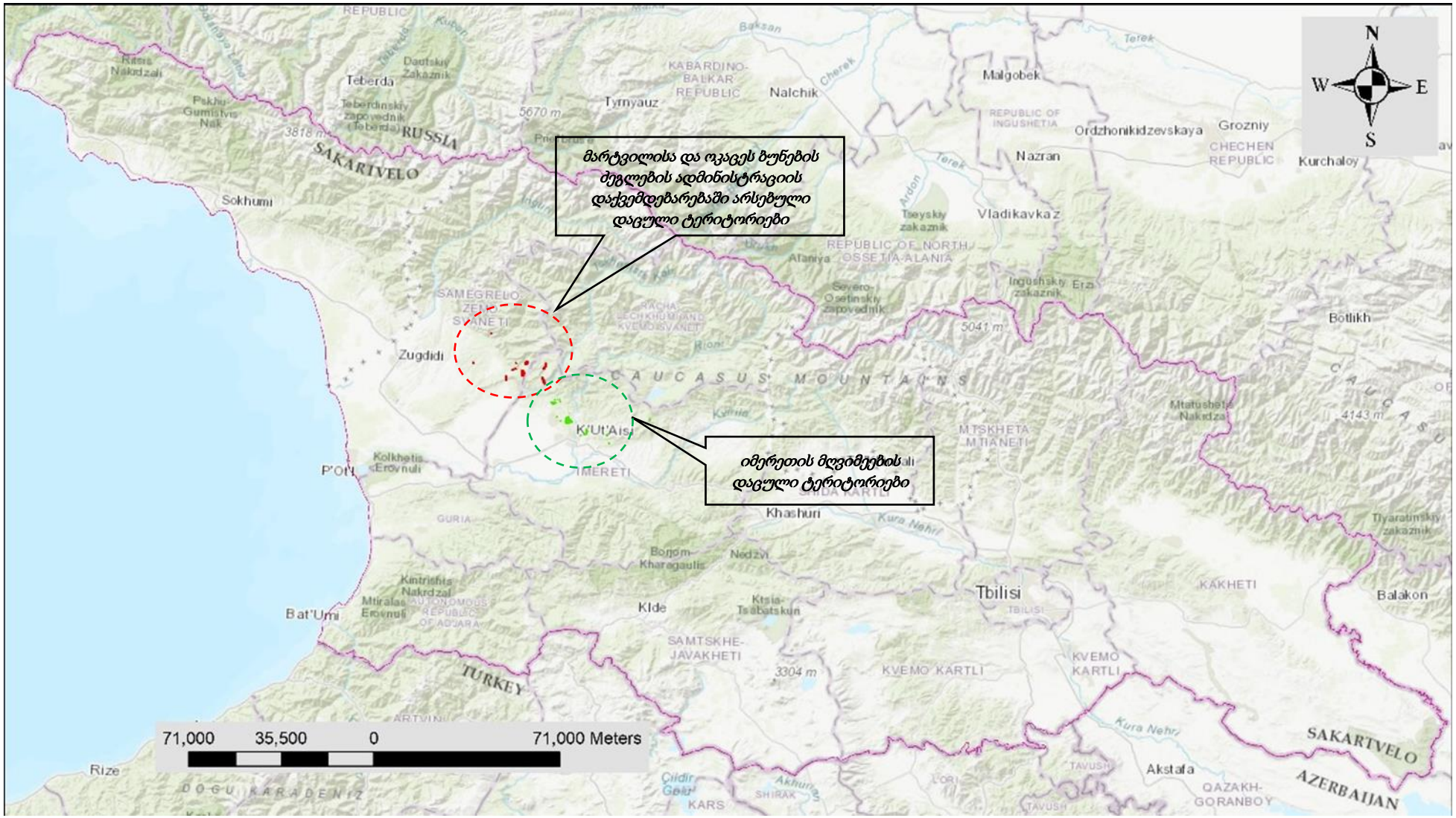
2 მარტვილის და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიები მდებარეობს დასავლეთ საქართველოში, იმერეთისა და სამეგრელო-ზემო-სვანეთის რეგიონებში. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით დაცული ტერიტორიები მოქცეულია მარტვილის, ჩხოროწყუს და ხონის მუნიციპალიტეტების საზღვრებში. ფიზიკურ-გეოგრაფიულად განსახილველი ტერიტორიები ძირითადად მოიცავს ეგრისის ქედის მთისწინეთს და ოდიშის ვაკეს. დაცული ტერიტორიები შეესაბამება ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის (IUCN) დაცული ტერიტორიების III კატეგორიას. დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობი შეადგენს 386,97 ჰა-ს, მათ შორის:

- მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლი, ფართობით 13,49 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის ხეობაში, მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. გაჭედილის სიახლოვეს;
- ბალდის კანიონის ბუნების ძეგლი, ფართობით 8,4 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის ხეობაში, მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბალდას სიახლოვეს;
- აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი, ფართობით 91 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის სათავეებთან, დასახლებული ადგილებიდან მოშორებით. უახლოესი დასახლებული პუნქტია მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბალდა;
- ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის ბუნების ძეგლები, ფართობით 96,8 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის მარჯვენა შენაკადის - ტობას ხეობაში. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით წარმოადგენს მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბალდის მიმდებარე ტერიტორიას;
- ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლები, ფართობით 67,6 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის მარჯვენა შენაკადის - ტობას ხეობაში, მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბალდის სიახლოვეს;
- ოჩხომურის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი, ფართობით 0,5 ჰა. მდებარეობს მდ. ოჩხომურის სათავეში, მარტვილის მუნიციპალიტეტში, დასახლებული პუნქტებიდან მოშორებით;
- ჯორწყუს მღვიმის ბუნების ძეგლი, ფართობით 0,08 ჰა. მდებარეობს ასხის კირქვულ მასივზე, მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბალდის ჩრდილო-აღმოსავლეთით.
- ნაზოდელავოს მღვიმის ბუნების ძეგლი, ფართობით 7,4 ჰა. კლასტოკარსტული მღვიმე მდებარეობს მდინარე ხობისწყლის მარცხენა შენაკადის - ზანის ხეობის მარცხენა ფერდობზე, ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტში, დასახლებული პუნქტებიდან მოშორებით;
- ოკაცეს კანიონის ბუნების ძეგლი, ფართობით 73 ჰა. მდებარეობს მდ. ოკაცეს ხეობაში, ხონის მუნიციპალიტეტის სოფ. გორდის სიახლოვეს;
- ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი - 28,7 ჰა. მდებარეობს მდ. საწისქვილოს ხეობაში, ხონის მუნიციპალიტეტში, სოფელ კინჩხას მიდამოებში.

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მდებარეობა ნაჩვენებია ნახაზზე 2.1.

ნახაზი 2.1. მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ადგილმდებარეობა

მარტვილის და ოკაცეს ბუნების ძეგლების შექმნის მიზანია - კირქვულ ქანებში გამომუშავებული 3 უნიკალური ბუნებრივი კანიონის, ჩანჩქერების და მღვიმეების, ასევე მათ ფარგლებში განვითარებული ბიომრავალფეროვნების იშვიათი კომპონენტების დაცვა.

საერთაშორისო აღიარება:

- 2019 წლიდან მარტვილის კანიონი ევროსაბჭოს ლანდშაფტის ჯილდოს მფლობელი;
- ზურმუხტის ეკოლოგიური ქსელის წევრი საიტები - ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლები, ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის ბუნების ძეგლები, მდ. აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი.

განსახილველი დაცული ტერიტორიები (გარდა ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლებისა) შექმნილია 2013 წელს, საქართველოს კანონის „ბუნების ძეგლების შექმნისა და მართვის შესახებ“ საფუძველზე. შედარებით დიდი ისტორია აქვს ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლებს. ეს დაცული ტერიტორიები შეიქმნა 2007 წელს, საქართველოს კანონის „იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ“ საფუძველზე.

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მთავარი ადმინისტრაციული შენობა მდებარეობს მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლის სიახლოვეს, სოფ. ინჩხურში. გარდა ამისა, განსახილველი დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებობს სამი ვიზიტორთა ცენტრი: 1. ოკაცეს კანიონის ვიზიტორთა ცენტრი და გამშვები პუნქტი - სოფ. გორდი; 2. ოკაცეს ჩანჩქერის ვიზიტორთა ცენტრი სოფ. კინჩხაში და 3. ბალდის კანიონის ვიზიტორთა ცენტრი, რომელიც ამჟამად მშენებლობის პროცესშია. ვიზიტორთა ცენტრებს გააჩნია საგამოფენო და საინფორმაციო სივრეები, დამხმარე სათავსოები და სხვა. ადმინისტრაციული შენობის და მოქმედი ვიზიტორთა ცენტრების ტექნიკური მდგომარეობა ძალიან კარგია. აღჭურვილია ელექტრომომარაგების, წყალმომარაგების და წყალარინების თანამედროვე სისტემებით.

ბოლო პერიოდში, განსახილველი ბუნების ძეგლებს შორის ეკოტურისტული კავშირის უზრუნველყოფის მიზნით - მოეწყო და განახლდა ბილიკების ქსელი. ბილიკებზე მოეწყო შესაბამისი ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა, მათ შორის: ფანჩატურები, საცეცხლურები, ძელსკამები, მანიშნებლები და ა.შ. მოხდა საფეხმავლო ბილიკების მონიშვნა საღებავებით ეროვნული რეგლამენტის შესაბამისად.

განსახილველი ბუნების ძეგლების სიახლოვეს განვითარებული ეკოტურისტული ბილიკების ქსელი, ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებიპს გენერალულრი გეგმის თანახმად, დაყოფილია შემდეგ მონაკვეთებად:

1. მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერი - ბილიკის სიგრძე 22,5 კმ.
2. ბალდის კანიონის ბილიკი - ბილიკის სიგრძე შეადგენს 1,3 კმ-ს, შესაძლებელია საავტომობილო გადაადგილებაც.
3. ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერი-ზედა გორდი - ბილიკის სიგრძე 11 კმ.
4. ზედა გორდი-ოკაცეს კანიონი - ბილიკის სიგძე 2,3 კმ-ს შეადგენს, ის მთლიანად ემთხვევა არსებულ საავტომობილი გზას და გადაადგილება შესაძლებელია ნებისმიერი ტრანსპორტით.
5. ოკაცეს კანიონი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერი - მარშრუტის მიახლოებითი სიგრძე 18,5 კმ-ია.
6. ზედა გორდი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერი (წრიული) - მიახლოებითი სიგრძე 24 კმ-ია.
7. ოკაცეს კანიონის ბილიკი (წრიული) - ბილიკის მიახლოებითი სიგრძეა 13 კმ.

განსახილველ ბუნების ძეგლებზე განვითარებულია სხვადასხვა ეკოტურისტული სერვისები, მათ შორის: მარტვილის კანიონზე არსებობს ე.წ. „ზიპ-ლაინი“ (მოიჯარე - შპს „გურუ“) და სანაოსნო სერვისი (მოიჯარე - შპს „ოფუცხოი“). „ზიპ-ლაინი“ არის განვითარებული ოკაცეს ჩანჩქერთან, ხოლო ბალდის კანიონთან იგეგმება ე.წ. „როლერები“-ს ატრაქციის მოწყობა.

ბუნების ძეგლების შესასვლელებს შესაბამისი საიჯარო ხელშეკრულების საფუძველზე მართავს შპს „გურუ“.

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიები მთელი წლის განმავლობაში იღებს ვიზიტორებს. აქტიური ტურისტული სეზონი გრძელდება აპრილიდან ოქტომბრის ჩათვლით. 2023 წლის დაცული ერიტორიების ვიზიტორთა სტატისტიკის თანახმად, მარტვილის კანიონი მე-2 ადგილზეა და ის მოინახულა 228 998 ვიზიტორმა.

3 დაინტერესებული მხარეები და მათთან კომუნიკაცია

წინამდებარე ნარჩენების მართვის გეგმის შემუშავების პროცესში იდენტიფიცირებულია შემდეგი დაინტერესებული მხარეები:

- სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“;
- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია;
- მარტვილის მუნიციპალიტეტის მერია;
- ხონის მუნიციპალიტეტის მერია;
- ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტის მერია;
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტი;
- გარემოს ზედამხედველობის სამსახური;
- ვიზიტორები;
- ტურისტული კომპანიები;
- სახიფათო ნარჩენების მართვაზე ნებართვის მქონე კომპანიები;
- ნარჩენების გადამამუშავებელი კომპანიები;
- დაცული ტერიტორიის საზღვრებთან მიმდებარე დასახლებების მოსახლეობა;
- ადგილობრივი ბიზნესის წარმომადგენლები;
- არასამთავრობო სექტორი.

წინამდებარე დოკუმენტის შემუშავების პროცესში მომზადდა დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა. აღნიშნული გეგმის მიხედვით უზრუნველყოფილი იქნა დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა დოკუმენტის შემუშავების სხვადასხვა ეტაპზე. დოკუმენტის შემუშავების პროცესში დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის პროცესი ნაჩვენებია ცხრილში 3.1.

2024 წლის 13 ივნისს სამუშაო შეხვედრა გაიმართა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტის თანამშრომლებთან. შეხვედრას ასევე ესწრებოდა სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს და დოკუმენტის შემმუშავებელი კომპანიის წარმომადგენლები. შეხვედრის პროცესში გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტის თანამშრომლების მხრიდან დოკუმენტის სტრუქტურასა და შინაარსთან დაკავშირებით გამოითქვა გარკვეული შენიშვნები. შენიშვნების შინაარსი და მათი პასუხები ასახულია დანართ 1-ში წარმოდგენილ შენიშვნებზე რეაგირების ერთიან ცხრილში.

2024 წლის 27 ივლისს სამუშაო შეხვედრა გაიმართა დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციასგან. ადმინისტრაციის თანამშრონლებისგან მიღებული იქნა ინფორმაცია დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების მართვის არსებული პრაქტიკის შესახებ. ადმინისტრაციის თანამშრომლებმა მიმოიხილეს ნარჩენების მარეთვის პროცესში არსებული პრობლემები და გამოწვევები, რაზეც უნდა გამახვილდეს ყურადღება დოკუმენტის მომზადების პროცესში. აქცენტი გაკეთდა დაცული ტერიტორიების გარეშე წყაროებიდან მყარი ნარჩენებით დაბინძურების რისკებზეც.

ცხრილი 3.1. დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის გეგმა

N	სახელი და გვარი	საკონტაქტო ინფორმაცია	დაინტერესებული მხარე	ინტერესის და გავლენის სფერო	ჩართულობის მიზანი/სტრატეგია	დაინტერესებულ მხარეებთან კომუნიკაციის დრო და სიხშირე	პასუხისმგებელი პირი პროექტის განმახორციელებელი ორგანოდან
1	ნატა სულთანიშვილი	ტელ: 595999908 ელ. ფოსტა: sultanishvilinato@gmail.com	სსიფ "დაცული ტერიტორიების სააგენტო"-ს დაგეგმვისა და განვითარების სამსახურის უფროსი	პირდაპირი ინტერესი დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში ნარჩენების მართვის მაღალი სტანდარტის პრინციპების დანერგვა	დოკუმენტის დაცული ტერიტორიების საკონსერვაციო პრინციპებთან შესაბამისობის კონტროლი	დოკუმენტის შემუშავების ყველა ეტაპზე	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
2	ზაზა გაგუა	599 372 411 gaguazaza11@gmail.com	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია-დირექტორი	პირდაპირი ინტერესი დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში ნარჩენების მართვის მაღალი სტანდარტის პრინციპების დანერგვა; ნარჩენების მართვის კონტროლი და გაუმჯობესება; საკუთარი რესურსების ეფექტიანი გამოყენება	დოკუმენტის დაცული ტერიტორიების საკონსერვაციო პრინციპებთან შესაბამისობის კონტროლი	დოკუმენტის შემუშავების ყველა ეტაპზე	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო

3	მამუკა დანელია	577 955 410 mamudanelia@mail.ru	მარტვილის მუნიციპალიტეტის კეთილმოწყობის სამსახურის უფროსის მოადგილე	მარტვილის მუნიციპალიტეტში ნარჩენების ეფექტიანი მართვა	დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მუნიციპალური ნარჩენების ნაკადების ეფექტიანი მართვა	სამუშაო შეხვედრები; საჯარო განხილვა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
4	ლია გელენავა	595 774 751 liogelen59@gmail.com	ხონის მუნიციპალიტეტი	ხონის მუნიციპალიტეტში ნარჩენების ეფექტიანი მართვა	დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მუნიციპალური ნარჩენების ნაკადების ეფექტიანი მართვა	სამუშაო შეხვედრები; საჯარო განხილვა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო

4 ნარჩენების მართვის გეგმის მიზანი და ამოცანები

ნარჩენების მართვის გეგმის მთავარი მიზანია ნარჩენების მდგრადი მართვის ინტეგრირებული და ეფექტიანი სისტემის დანერგვა, მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცულ ტერიტორიებზე არსებული ბიომრაფალფეროვნების, ნიადაგისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვისა და შენარჩუნების უზრუნველსაყოფად. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად დასახულია შემდეგი ამოცანების გადაჭრა:

- დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების მართვის ისეთი მექანიზმის დანერგვა, რომელიც უზრუნველყოფს დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების წარმოქმნის შემცირებას, მათ უსაფრთხოდ შეგროვებასა და საბოლოო განთავსებას;
- დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების მართვის პროცესის შესაბამისობაში მოყვანა ეროვნულ და საერთაშორისო რეგულაციებთან, ასევე, ადგილობრივ დონეზე მოქმედ სახელმძღვანელო დოკუმენტებთან (მათ შორის, მუნიციპალიტეტების ნარჩენების მართვის გეგმებთან და სხვა);
- ეფექტიანი კომუნიკაციის გზით ვიზიტორების და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება.

ნარჩენების მართვის სამოქმედო გეგმის იმპლემენტაციასა და დაცულ ტერიტორიაზე დაგეგმილი და განხორციელებული ღონისძიებების/აქტივობების შესაბამისობას აღნიშნულ გეგმასთან უზრუნველყოფს მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია. გეგმის მოქმედების ოპტიმალურ პერიოდად მიჩნეულია 5 წელი. ამ პერიოდის გასვლის შემდგომ ქვეყანაში ახალი მოთხოვნებისა და რეგულაციების შემოტანასთან ერთად შესაძლებელია საჭირო გახდეს გეგმის განახლება.

5 ინსტიტუციონალური და სამართლებრივი ბაზა

ნარჩენების მართვის გეგმის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული ეროვნული სამართლებრივი დოკუმენტები მოცემულია ცხრილში 5.1. დოკუმენტის შემუშავების პროცესში ასევე გათვალისწინებულია ევროკავშირის ნარჩენების მართვის ჩარჩო-დირექტივა 2008/98/EC (19.11.2008 წ).

ცხრილი 5.1. ნარჩენების მართვის გეგმის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული სამართლებრივი დოკუმენტები

მიღების/ დამტკიცების წელი	კანონის/ნორმატიული დოკუმენტის დასახელება	სარეგისტრაციო კოდი
1996	საქართველოს კანონი „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“	360.050.000.05.001.000.127
2007	საქართველოს კანონი „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ“	360.050.000.05.001.003.060
1996	საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“	360.000.000.05.001.000.184
2014	საქართველოს კანონი „ნარჩენების მართვის კოდექსი“	360160000.05.001.017608
2015	საქართველოს მთავრობის №426 დადგენილება „სახეობებისა და მახასიათებლების მიხედვით ნარჩენების ნუსხის განსაზღვრისა და კლასიფიკაციის შესახებ“	300230000.10.003.018812
2016	საქართველოს მთავრობის №144 დადგენილება „ნარჩენების შეგროვების, ტრანსპორტირების, წინასწარი დამუშავებისა და დროებითი შენახვის რეგისტრაციის წესისა და პირობების შესახებ“	360160000.10.003.019209
2016	საქართველოს მთავრობის №159 დადგენილება - ტექნიკური რეგლამენტი „მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების წესის შესახებ“	300160070.10.003.019224
2016	საქართველოს მთავრობის №160 დადგენილება. ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და 2016-2020	360160000.10.003.019225

	წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ	

6 არსებული სიტუაციის ანალიზი

წინამდებარე პარაგრაფში წარმოდგენილია ინფორმაცია დღეისათვის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების წარმოქმნის ძირითადი წყაროების, წარმოქმნილი ნარჩენების შემადგენლობის და მიახლოებითი რაოდენობების, ასევე, მათი მართვის არსებული პრაქტიკის შესახებ. ადმინისტრაციასთან გასაუბრების საფუძველზე შეფასებულია ძირითადი პრობლემები და გამოწვევები.

აღსანიშნავია, რომ განხილულია როგორც უშუალოდ დაცული ტერიტორიის ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენები, ასევე ნარჩენები, რომლებიც დაცული ტერიტორიების საზღვრების მომიჯნავედ, გარეშე წყაროების მიერ წარმოიქმნება, თუმცა ქმნის დაცული ტერიტორიების დაბინძურების გარკვეულ რისკებს.

6.1 ნარჩენების წარმოქმნის წყაროები და შემადგენლობა

დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების წარმოქმნის ძირითადი წყაროებია:

- **ვიზიტორები** (ნარჩენებს წარმოქმნიან დაცული ტერიტორიების ეკოტურისტულ ლოკაციებზე, ასევე, ვიზიტორთა ცენტრების ფარგლებში. ნარჩენების წარმოქმნას ადგილი აქვს პოპულარულ ეკოტურისტულ ბილიკებზე, ამ მხრივ აღსანიშნავია მარტვილის და ოკაცეს კანიონების ბუნებრივი ძეგლების ეკოტურისტული ბილიკები);
- **ადმინისტრაცია;**
- **მოსახლეობა**;
- დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე კომერციული და სამრეწველო ობიექტები, მათ შორის აღსანიშნავია მარტვილის და ოკაცეს კანიონების შესასვლელებთან არსებული საზოგადოებრივი კვების ობიექტები, ასევე აბაშისწყლის ჰესის სათავე ნაგებობა და სხვა;
- **კონტრაქტორი კომპანიები,** რომლებიც შეირჩევიან ტენდერის გზით და საჭიროების მიხედვით, შესაბამისი ხელშეკრულების საფუძველზე დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ახორციელებენ სხვადასხვა სარემონტო ან სამშენებლო სამუშაოებს.

ნარჩენების წარმოქმნის ძირითადი ლოკაციებია:

- **ადმინისტრაციული შენობა და ვიზიტორთა ცენტრი;**
- **ეკოტურისტული ლოკაციები**;
- **მომიჯნავე დასახლებული პუნქტები** (მათ შორის აღსანიშნავია მარტვილის კანიონის ლოკაცია, სადაც მდ. აბაშისწყალის ზედა ბიეფში წარმოქმნილი შერეული საყოფაცხოვრებო ნარჩენები, წყალს შემოაქვს ბუნების ძეგლის ტერიტორიაზე)**;**

წარმოქმნილი ნარჩენების მიახლოებითი შედგენილობა ასეთია:

- **საყოფაცხოვრებო ნარჩენები,** რომლებიც თავის მხრივ, საქართველოს მთავრობის №144 დადგენილების შესაბამისად, შეიძლება დაკლასიფიცირდეს, როგორც შერეული მუნიციპალური ნარჩენები და განცალკევებულად შეგროვებული ნაწილები (ქაღალდი, მუყაო, ლითონი, მინა და სხვა);
- **კომპოსტირებადი (ბიოდეგრადირებადი) ნარჩენები;**
- **ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენები,** რაც მხოლოდ პერიოდულად, დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციული შენობის ფარგლებში ან ეკოტურისტულ ლოკაციებზე განხორციელებულ სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოებს უკავშირდება;
- **სახიფათო ნარჩენები** (ძალზედ მცირე მოცულობის);
- ასევე უნდა გამოიყოს აბაშისწყლის ჰესის წყალმიმღებთან დაგროვილი ნარჩენები, რომელიც ჰესის ოპერატორი კომპანიის მიერ პერიოდულად იწმინდება.

ცხრილში 6.1.1. წარმოდგენილია ინფორმაცია ნარჩენების შემადგენლობის შესახებ, მათი წარმოქმნის წყაროების მიხედვით.

ცხრილში 6.1.1. ინფორმაცია ნარჩენების შემადგენლობის შესახებ, მათი წარმოქმნის წყაროების და ლოკაციების მიხედვით

ნარჩენების წარმოქმნის წყარო	ნარჩენების წარმოქმნის ძირითადი ლოკაციები	ნარჩენების შემადგენლობა	
		კატეგორია[1]	კოდი და დასახელება[2]
ვიზიტორები	• ვიზიტორთა ცენტრი და გამშვები პუნქტი (ოკაცეს კანიონი); • ვიზიტორთა ცენტრი (ოკაცეს ჩანჩქერი სოფ. კინჩხა); • იჯარით გაცემული ობიექტები (მარტვილის კანიონი - ზიპ-ლაინი შპს „გურუ“; სანაოსნო სერვისი -შპს „ოფუცხოი“); • ადმინისტრაციის მართვის ქვეშ არსებული ეკოტურისტული ლოკაციები, მათ შორის: ○ მარტვილის კანიონი; ○ ოკაცეს კანიონი; ○ ოკაცეს ჩანჩქერი	საყოფაცხოვრებო ნარჩენები	20 01 01 - ქაღალდი და მუყაო
			20 01 03 - მცირე ზომის პლასტმასის ნარჩენი
			20 01 05 - მცირე ზომის ლითონის ნაწარმი
			20 01 08 - სამზარეულოს ორგანული ნარჩენები
			20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები
ადმინისტრაციული პერსონალი	ადმინისტრაციული შენობა და ვიზიტორთა ცენტრები;	საყოფაცხოვრებო ნარჩენები	20 01 01 - ქაღალდი და მუყაო
			20 01 02 - მინა
			20 01 03 - მცირე ზომის პლასტმასის ნარჩენი
			20 01 05 - მცირე ზომის ლითონის ნაწარმი
			20 01 32 - მედიკამენტები
			20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები
		ბიოდეგრადირებადი ნარჩენები	20 01 08 - სამზარეულოს ორგანული ნარჩენები
			20 02 01 - კომპოსტირებადი ნარჩენები (ადმინისტრაციული შენობის ეზოს დასუფთავების პროცესში წარმოქმნილი „მწვანე“ ნარჩენები)
		სახიფათო ნარჩენები	20 01 27* - საღებავები, მელნები, წებოვანი და
			20 01 33* - შერეული ბატარეები და აკუმულატორები
			20 01 35* - წუნდებული ხელსაწყოები.
მოსახლეობა	მომიჯნავე დასახლებული პუნქტები, განსაკუთრებით, გაჭედილის თემის სოფლები, რომლებიც განლაგებულია მდ.	საყოფაცხოვრებო ნარჩენები	20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები

[1] კატეგორიები წარმოდგენილია „ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და 2016-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის №160 დადგენილების შესაბამისად;

[2] „სახეობებისა და მახასიათებლების მიხედვით ნარჩენების ნუსხის განსაზღვრისა და კლასიფიკაციის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის №426 დადგენილების შესაბამისად

	აბაშის ზედა ბიეფში (გაჭედილი, სკურდი, ბალდა, მეორე ბალდა, მესამე ბალდა); ბალდის კანიონთან არსებული სტიქიური ნაგავსაყრელი		
მომიჯნავედ არსებული კომერციული ობიქტები, მათ შორის საზ. კვების ობიექტები	ძირითადად მარტვილის და ოკაცეს კანიონის მიმდებარე ტერიტორიები	საყოფაცხოვრებო ნარჩენები	20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები
აბაშისწყლის ჰესის წყალმიმღები	მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლის მიმდებარე ტერიტორია, მიახლოებითი კოორდინატები: X – 284139; Y - 4704902	წყალმიმღებთან დარჩენილი ე.წ. სკრინინგის ნარჩენები., რომლებიც ძირითადად შერეული საყოფაცხოვრებო ნარჩენების და ჩამოტანილი ხის მასალის ერთობლიობას წარმოადგენს.	„სახეობებისა და მახასიათებლების მიხედვით ნარჩენების ნუსხის განსაზღვრისა და კლასიფიკაციის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის №426 დადგენილების შესაბამისად ამ ტიპის ნარჩენები შეიძლება განეკუთვნებოდეს შემდეგ კოდებს: 19 08 01 - სკრინინგი; 20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები.
კონტრაქტორი კომპანიები	დამოკიდებულია სარემონტო-სარეაბილიტაციო სამუშაოებზე, ასევე ახალი ეკოტორისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე. ნარჩენები შეიძლება წარმოიქმნას ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ფარგლებში, ასევე ეკოტურისტული ბილიკების დერეფანში, მათი განახლება-რეაბილიტაციის პროცესში.	ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენები	17 09 03* - სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები (მათ შორის შერეული ნარჩენები), რომლებიც შეიცავს სახიფათო ნივთიერებებს; 17 09 04 - შერეული სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები

6.2 ნარჩენების წარმოქმნა სეზონურ ჭრილში

მარტვილის და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების წარმოქმნა მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია სეზონურობაზე. ვიზიტორების მხრიდან ნარჩენები დიდწილად ზაფხულში, ტურისტულად აქტიურ სეზონზე წარმოიქმნება.

დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე ძირითად დასახლებულ პუნქტებში ნარჩენების წარმოქმნის ინტენსივობა სეზონურ ჭრილში შედარებით თანაბარია. თუმცა, გამოსარჩევია ზოგიერთი დასახლებული პუნქტი, სადაც ზაფხულის პერიოდში მნიშვნელოვნად იმატებს დამსვენებელთა რაოდენობა, იზრდება ნარჩენების წარმოქმნის ინტენსივობა და, შესაბამისად, დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების უსისტემო გავრცელების რისკები. ამ მხრივ გამოსარჩევია მარტვილის კანიონის საცურაო და სხვა რეკრეაციული ადგილები მდ. აბაშისწყალზე.

ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენები შესაძლებელია წარმოიქმნას წლის ნებისმიერ სეზონზე. თუმცა, კლიმატური პირობებიდან გამომდინარე, ამ სახის ნარჩენების გენერირების ალბათობა ზამთრის სეზონზე შედარებით ნაკლებია.

ადმინისტრაციული პერსონალის მხრიდან ნარჩენების წარმოქმნის ინტენსივობაზე სეზონური გავლენა მინიმალურია.

6.3 ნარჩენების მართვის მოქმედი პრაქტიკა

6.3.1 კომპეტენციები ნარჩენების მართვის პროცესში

ადგილობრივი ხელისუფლება: საქართველოს კანონის „ნარჩენების მართვის კოდექსი“-ს შესაბამისად მუნიციპალური ნარჩენების მართვის ვალდებულება ადგილობრივ ხელისუფლებას (მუნიციპალიტეტებს) ეკისრება. თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მარტვილის და ხონის მუნიციპალიტეტების დასუფთავების სამსახურების მიერ განსახილველი დაცული ტერიტორიების მიმდებარე დასახლებულ პუნქტებში ხდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შეგროვება და მათი ტრანსპორტირება ნარჩენების მუნიციპალურ პოლიგონზე (კვირაში ერთჯერ, მაქსიმუმ 2-ჯერ).

მარტვილის და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ნარჩენების შეგროვებას და გატანას ახორციელებს:

- ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ტერიტორიაზე;
- ადმინისტრაციის მართვის ქვეშ არსებული ეკოტურისტული ლოკაციებზე, მათ შორის:
  - ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი;
  - ოკაცეს კანიონის ბუნების ძეგლი;
  - მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლი.
    (აქვე აღსანიშნავია, რომ სხვა დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ვიზიტორებისთვის დანერგილია პრინციპი „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“, თუმცა ადმინისტრაციის თანამშრომლების მიერ პერიოდულად ხდება ტურისტულად აქტიური ლოკაციების დასუფთავება);
- ადგილობრივი მოსახლეობის, ვიზიტორების და სტიქიური ნაგავსაყრელების გავლენით დაბინძურებული უბნები დაცული ტერიტორიების საზღვრებში.

მოიჯარე კომპანიები: მოიჯარე კომპანიების (მარტვილის კანიონზე „ზიპ-ლაინი“ და ბუნების ძეგლების შესასვლელები - მოიჯარე შპს „გურუ“ და სანაოსნო სერვისი - მოიჯარე შპს „ოფუცხოი“) ვალდებულებაა თავად უზრუნველყონ მათი მართვის ქვეშ არსებული ობიექტების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების შეგროვება და გატანა. თუმცა, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, ნარჩენების მართვის პასუხისმგებლობები არ არის გამიჯნული და ადმინისტრაცია თავად ახორციელებს აღნიშნული ეკოტურისტული ლოკაციების ფარგლებში,

უსისტემოდ გავრცელებული ნარჩენების შეგროვებას (მათ შორის პერიოდული დასუფთავების აქციების ფარგლებში). სამომავლოდ, მოიჯარე კომპანიებთან ხელშეკრულებების გაფორმების დროს, მკვეთრად უნდა იყოს გაწერილი მათი ვალდებულებები და პასუხისმგებლობა ნარჩენების მართვის კუთხით.

კონტრაქტორი კომპანიები: საჭიროების შემთხვევაში სხვადასხვა ლოკაციებზე განხორციელებული სამშენებლო და სარემონტო სამუშაოების შედეგად წარმოქმნილი ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვების და შემდგომი მართვის პასუხისმგებლობა, აღნიშნული სამუშაოების შემსრულებელ, ტენდერის გზით გამოვლენილ კომპანიებს ეკისრებათ. აღნიშნული საკითხი რეგულირდება მათთან გაფორმებული ხელშეკრულებების ფარგლებში.

6.3.2 დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა

არსებული მდგომარეობით ნარჩენების მართვისთვის საჭირო ადმინისტრაციის ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა შემოიფარგლება შემდეგით:

სატრანსპორტო საშუალებები: დღეისათვის რეინჯერები ნარჩენებს აგროვებენ ხელით და გადააქვთ დაცული ტერიტორიების კუთვნილი ავტომანქანებით მუნიციპალიტეტების მიერ განთავსებულ უახლოეს ნარჩენების შესაგროვებელ კონტეინერებამდე. ადმინისტრაციის საკუთრებაშია 6 ერთეული მაღალი გამავლობის ავტომობილი და ერთი კვადროციკლი.

ურნები და კონტეინერები: დღეისათვის ნარჩენების შესაგროვებელი აღჭურვილობა თავმოყრილია ადმინისტრაციული შენობის, ვიზიტორთა ცენტრების ეზოებში და ეკოტურისტულ ბილიკებზე - ოკაცეს ჩანჩქერის, ოკაცეს კანიონის და მარტვილის კანიონის მიმართულებებზე. ბილიკებზე განთავსებულია სტაციონალური პატარა ზომის ლითონის ურნები (ხის მოსახვით), რომლებიც ადმინისტრაციის საკუთრებაშია - სულ 60 ურნა და 8 კონტეინერი.

გარდა ოკაცეს ჩანჩქერის, ოკაცეს კანიონის და მარტვილის კანიონის ბილიკებისა, ნარჩენების შესაგროვებელი აღჭურვილობა არ არის წარმოდგენილი სხვა ბუნების ძეგლების ლოკაციებზე, აქ მოქმედებს პრინციპი „გამოგაქვს ის - რაც შეგაქვს“. ადმინისტრაციის ინფორმაციით მოთხოვნის შესაბამისად ასეთ ლოკაციებზე რეინჯერები აგროვებენ ნარჩენებს და გააქვთ პოლიეთილენის პარკებით უახლოეს კონტეინერებამდე.

უშუალოდ შენობაში განთავსებულია შედარებით მცირე ზომის ურნები. არსებული პრაქტიკა ითვალისწინებს ნარჩენების ერთიანად, პლასტმასის კონტეინერებში შეგროვებას და შემდგომ გატანას ეზოს გარეთ, მუნიციპალიტეტების მიერ განთავსებულ შესაგროვებელ კონტეინერებამდე.

უმეტეს შემთხვევაში ნარჩენების შესაგროვებელ აღჭურვილობას არ გააჩნია შესაბამისი წარწერები. ადმინისტრაციული შენობის ტერიტორიაზე და, მით უმეტეს, სხვა ლოკაციებზე არ არის დანერგილი ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების ეფექტიანი მეთოდები.

ნარჩენების შენახვის/დასაწყობების უბანი: დღეისათვის, დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ცალკე გამოყოფილი უბანი, სადაც შესაძლებელი იქნება ნარჩენების (მათ შორის სახიფათო ნარჩენების) დროებითი შენახვა, განთავსებული არ არის.

საინფორმაციო ნიშნები: დღეისათვის, საინფორმაციო ნიშნები განლაგებულია მარტვილის და ოკაცეს კანიონების და ოკაცეს ჩანჩქერის მიდამოებში - ჯამში 40 ცალი. ასევე, ზემოთ ჩამოთვლილი 3 ბუნების ძეგლის ტერტორიაზე განთავსებულია 20 ცალი საინფორმაციო სტენდი. სხვა დაცული ტერიტორიების ფარგლებში საინფორმაციო, მათ შორის ამკრძალავი და მიმთითებელი ნიშნები არ არის წარმოდგენილი ან არ არის საკმარისი რაოდენობით.

6.3.3 ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებელი პირები

დღეისათვის მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციაში ჰყავთ ცალკე გამოყოფილი პერსონალი, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან ტურისტულად აქტიური ლოკაციების პერიოდულ დასუფთავებაზე და ნარჩენების მართვაზე. საჭიროების მიხედვით სეზონურად ხდება დამატებითი პერსონალის აყვანა. ამ მიზნით ადმინისტრაცია სარგებლობს სოციალურად დაუცველთა დასაქმების სახელმწიფო პროგრამით. ამავე დროს ნარჩენების შეგროვების და მართვის პროცესში აქტიურად არიან ჩართული რეინჯერები.

6.3.4 კონტრაქტორები ნარჩენების მართვის სფეროში

დღეისათვის მარტვილისა და ოკაცეს ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცულ ტერიტორიებს არ ჰყავს კონტრაქტორი კომპანიები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ეკოტურისტული ლოკაციებიდან ნარჩენების გამოტანას, შეგროვებას, ტრანსპორტირებას ან განთავსებას. ასევე, არ არსებობს ხელშეკრულების გაფორმების პრაქტიკა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კომპანიებთან. ადმინისტრაცია ნარჩენების მართვის სფეროში თანამშრომლობს მხოლოდ მუნიციპალიტეტების დასუფთავების სამსახურებთან. მარტვილის კანიონთან განთავსებული ნარჩენების კონტეინერების დაცლაში ადმინისტრაცია მუნიციპალიტეტს უხდის 10 ლარს თითო კონტენერში. ოკაცეს კანიონის ტერიტორიიდან ნარჩენების გატანაზე პერიოდულად ხდება ტენდერის გამოცხადება.

6.3.5 ნარჩენების შეგროვების და მართვის მოქმედი პრაქტიკა

ვიზიტორების ნარჩენები: დღეისათვის მარტვილისა და ოკაცეს ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცულ ტერიტორიებს ეკოტურისტულ ლოკაციებზე, მათ შორის იჯარით გაცემულ ობიექტებზე, ვიზიტორების მხრიდან წარმოქმნილი ნარჩენების შეგროვება და შემდგომი მართვა ხორციელდება ორი ძირითადი პრინციპით:

- რეინჯერების და სოციალური მუშაკების მიერ ნარჩენების შეგროვება და განთავსება მუნიციპალურ კონტეინერებში. პერიოდული დასუფთავების აქციების ფარგლებში (რაც ადმინისტრაციის ინფორმაციით წელიწადში საშუალოდ ორჯერ ტარდება), ნარჩენების მართვის აღნიშნულ სქემაში მოხალისეებიც არიან ჩართულნი (ძირითადად, მოსწავლეები და სტუდენტები);
- ადმინისტრაციის ინფორმაციით, მარტვილის კანიონის, ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის გარდა, სხვა ეკოტურისტულ ლოკაციებზე, ურნები განთავსებული არ არის და მოქმედებს პრინციპი „გამოგაქვს ის - რაც შეგაქვს“ და თავად ვიზიტორების მხრიდან ხდება ნარჩენების უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებში განთავსება.

ეკოტურისტულ ლოკაციებზე ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკა არ არსებობს.

ადმინისტრაცია: ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრების ფარგლებში ნარჩენების მართვის შედარებით ეფექტიანი მეთოდებია დანერგილი.

შერეული მუნიციპალური ნარჩენები გროვდება ადმინისტრაციის კუთვნილ პლასტმასის კონტეინერებში და დაგროვების შესაბამისად გაიტანება ეზოს გარეთ მუნიციპალურ კონტეინერებში. აღნიშნულ პროცესში მინის, ლითონის ან პლასტმასის მცირე ზომის ნარჩენების განცალკევების პრაქტიკა არ არსებობს. დღეისათვის არ არის გამოკვეთილი კონტრაქტორები, რომელიც უზრუნველყოფენ სეპარირებული ნარჩენების გატანას და შემდგომ გადამუშავებას.

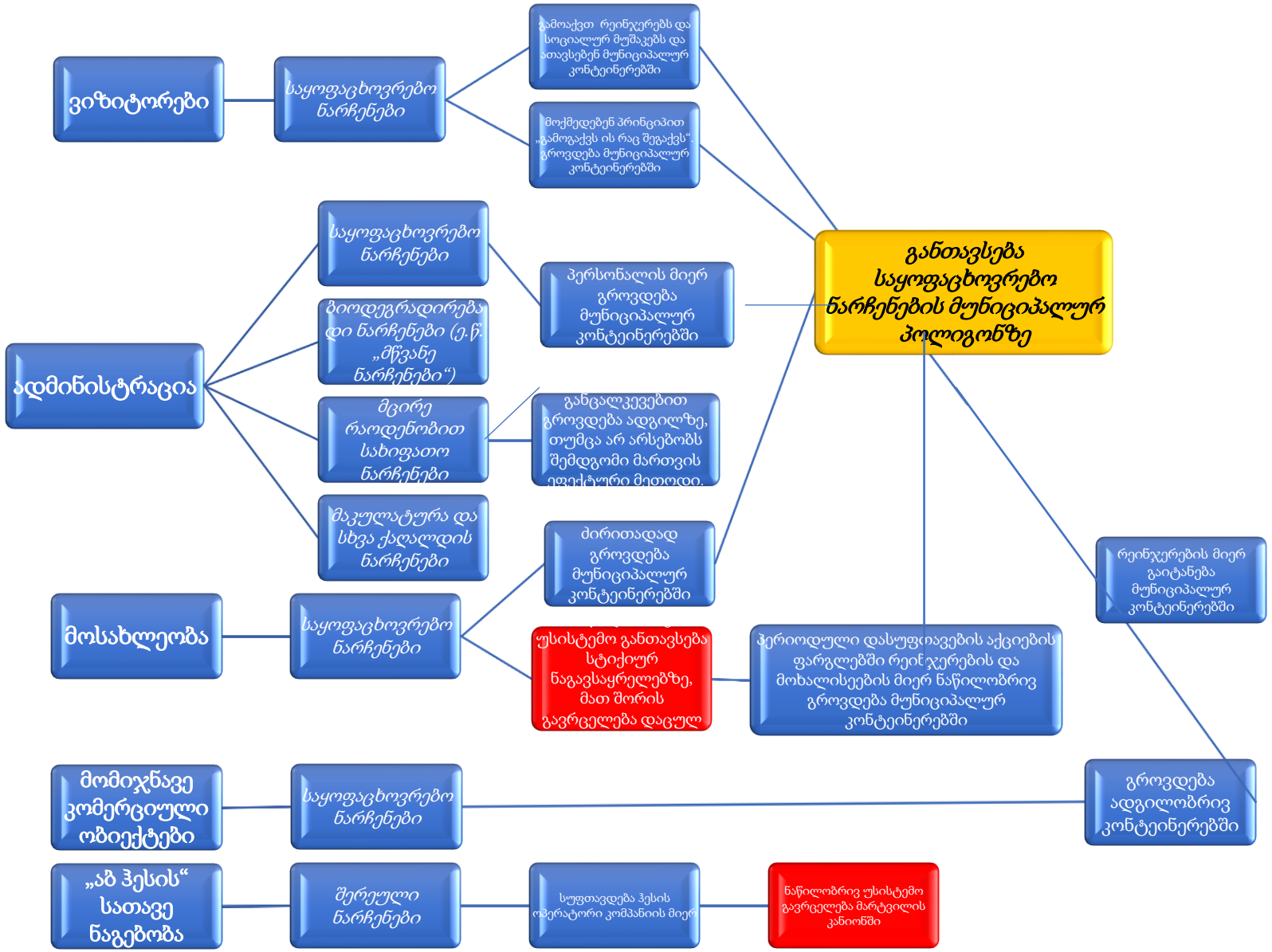
ადმინისტრაციის პერსონალი ცდილობს განცალკევებით შეაგროვოს მცირე რაოდენობით სახიფათო ნარჩენები (ამ ტიპის ნარჩენებს ძირითადად მცირე ზომის შერეული ბატარეები წარმოადგენს). თუმცა ამ ეტაპზე არ არსებობს როგორც მათი დროებითი შენახვის, ასევე შესაბამისი კონტრაქტორებისთვის გადაცემის და შემდგომი მართვის ეფექტიანი მეთოდები.

მოსახლეობა: მოსახლეობის მიერ წარმოქმნილი შერეული მუნიციპალური ნარჩენების მართვის მეთოდია შეგროვება მუნიციპალურ კონტეინერებში. თუმცა აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ კონტეინერების რაოდენობა და მათი დაცლის სიხშირე (კვირაში ერთხელ ან მაქსიმუმ 2 ჯერ) არ არის საკმარისი. შესაბამისად, ასეთ დასახლებებში წარმოქმნილი საყოფაცხოვრებო ნარჩენები ძირითადად სტიქიურ ნაგავსაყრელებზე ხვდება. ადმინისტრაციის მიერ პერიოდულად განხორციელებული დასუფთავების აქციების ფარგლებში ხდება მსგავსი დაბინძურებული ტერიტორიების გასუფთავება - უსისტემოდ გავრცელებული ნარჩენების ნაწილობრივი შეგროვება და საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შესაგროვებელ კონტეინერებში განთავსება.

ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერებიდან ნარჩენების გატანა ხორციელდება მარტვილის და ხონის მუნიციპალიტეტების დასუფთავების სამსახურების მიერ, სპეც. ავტომობილების საშუალებით. ნარჩენების გატანა ხდება კვირაში 1-2 ჯერ.

ნარჩენების შეგროვების და მართვის არსებული სქემა ნაჩვენებია ნახაზზე 6.3.5.1.

ნახაზი 6.3.5.1. ნარჩენების შეგროვების და მართვის არსებული სქემა

6.4 არსებული პრობლემები და გამოწვევები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცულ ტერიტორიებზე მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს გარეშე ფაქტორების მიერ (მოსახლეობა) ნარჩენების უსისტემო გავრცელება და დაცული ტერიტორიების დაბინძურების საკმაოდ მაღალი რისკები. აღნიშნულის მიზეზებია:

- ბუნების ძეგლების მიდამოებში არსებულ დასახლებულ პუნქტებში ნარჩენების გატანის არასაკმარისი პერიოდულობა;
- მუნიციპალური კონტეინერების არასახარბიელო ტექნიკური მდგომარეობა, არასაკმარისი რაოდენობა ან მათი არაოპტიმალური განლაგება;
- საზოგადოების გარემოსდაცვითი ცნობიერების დაბალი დონე და საჯარიმო სანქციების არაეფექტიანი მექანიზმები.

ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციები დეტალურად აღწერილია მომდევნო პარაგრაფში.

რაც შეეხება ნარჩენების მართვის პროცესში უშუალოდ ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის ძირითად გამოწვევებს, აღსანიშნავია შემდეგი საკითხები:

- საჭირო ფინანსური სახსრების სიმცირე;
- კონტეინერების მცირე რაოდენობა და მუდმივი განახლების აუცილებლობა
- ნარჩენების შესაგროვებელი ინფრასტრუქტურის ნაკლებობა;
- ნარჩენების შეგროვებაში ჩართული პერსონალის (დამლაგებლები, რეინჯერები) შესაბამისი აღჭურვილობის არარსებობა;
- ნარჩენების რაოდენობრივი და სახეობრივი აღირიცხვის პრაქტიკის არარსებობა;
- ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების სუსტი პრაქტიკა ან არარასებობა;
- სეპარირებული ნარჩენების შემდგომი რეციკლირებისთვის, რეგიონში სათანადო ინფრასტრუქტურის და საწარმოო ობიექტების ნაკლებობა;
- მარშრუტებისა და შეგროვების ეფექტიანი დაგეგმვის არარსებობა;
- საგანმანათლებლო-დასუფთავებითი ღონისძიებების არასაკმარისი რაოდენობა;
- კომპოსტირების პრაქტიკის არარსებობა;
- ხარვეზები ადმინისტრაციასა და მუნიციპალიტეტებს შორის თანამშრომლობის პროცესში, მათ შორის მუნიციპალტეტების ნარჩენების მართვის გეგმების არარსებობა.

6.4.1 ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციები

ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციები ძირითადად მარტვილის კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ტერიტორიებზე და მის მიმდებარედ არის წარმოდგენილი. დაბინძურების მთავარ წყაროებს მიმდებარე სოფლების მოსახლეობა წარმოადგენს. როგორც ზემოთ აღინიშნა, არასაკმარისი მუნიციპალური მომსახურების გამო მოსახლეობა ნარჩენებს იშორებს ხევებში, საიდანაც წყლის დინებას ისინი დაცული ტერიტორიების ფარგლებში შემოაქვს.

ნარჩენებით დაბინძურების რისკები ასევე მაღალია დაცული ტერიტორიების ფარგლებში გამდინარე მდინარეების (ძირითადად აბაშისწყალი, ოკაცე და მათი შენაკადები) სანაპიროებზე. ამ შემთხვევაში დაბინძურების დამატებით წყაროებს წარმოადგენს აღნიშნული მდინარეების ზედა დინებაში არსებული დასახლებები, სადაც ნარჩენების მოშორება მდინარეთა კალაპოტებში ხდება. მდინარეთა დინებებს ნარჩენების ასეთი ნაკადები საკმაოდ შორი მანძილიდან შემოაქვს დაცული ტერიტორიების საზღვრებში. მსგავსი სახით დაბინძურების რისკის ქვეშ ძირითადად მარტვილის და ოკაცეს კანიონები დგას, სადაც ნარჩენები მდინარეს შემოაქვს ზედა დინებაში არსებული დასახლებებიდან (გაჭედილის თემის სოფლები; კინჩხა, გორდი და სხვა).

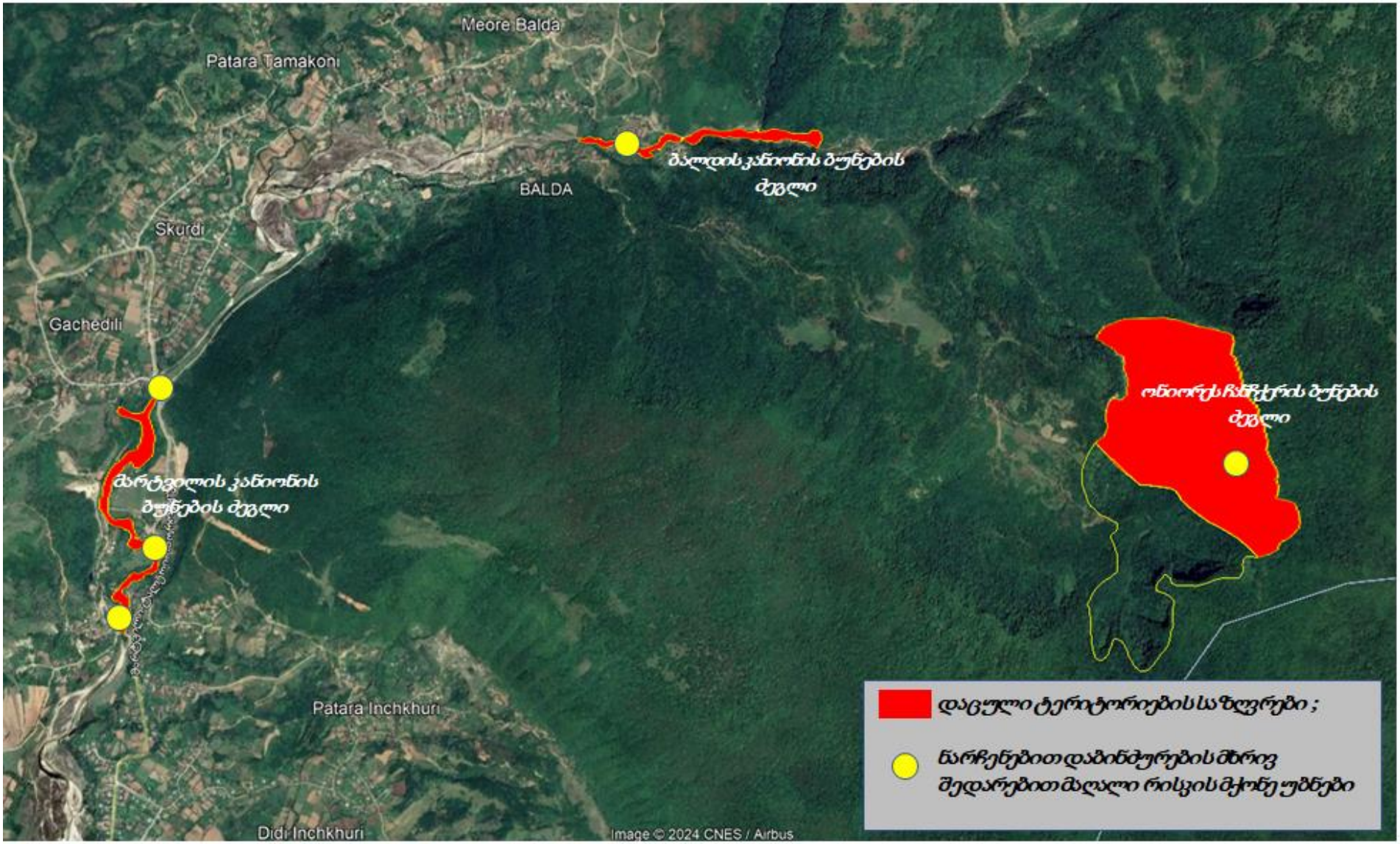
დაცული ტერიტორიების ნარჩენებით დაბინძურების კიდევ ერთი წყაროა მდ. აბაშისწყალზე არსებული ჰიდროელექტროსადგური („აბ ჰესი“), რომელიც მდებარეობს მარტვილის კანიონს ჩრდილო საზღვართან უშუალო სიახლოვეს (50 მ). ადმინისტრაციის ინფორმაციით, ჰესის წყალმიმღებზე დაყენებულ ცხაურში (ე.წ. სკრინინგზე) დალექილი მუნიციპალური ნარჩენები (მდინარის დინების ზედა ნაწილში არსებული დასახლებებისგან), ასევე მწვანე ნარჩენები (ხის ტოტების სახით), პერიოდულად სუფთავდება ჰესის ოპერატორის მიერ. თუმცა ამოღებული ნარჩენები ისევ ხვდება სათავე ნაგებობის ქვედა ბიეფში, რის შემდგომაც წყლის ნაკადს ეს ნარჩენები შემოაქვს მარტვილის კანიონის ტერიტორიაზე. აღნიშნული ნარჩენების მართვის პასუხისმგებლობა ეკისრება ჰესის ოპერატორ კომპანიას. შესაძლებელია, რომ ჰესის ოპერატორთან გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე ამ ტიპის ნარჩენების გატანა უზრუნველყოს მუნიციპალიტეტის დასუფთავების სამსახურმა.

რაც შეეხება ლოკაციებს, რომლებიც დაბინძურების რისკის ქვეშ არიან ვიზიტორების მხრიდან: ამ მხრივ გამოირჩევა საპიკნიკე და საცურაო ადგილები. ამ კუთხით ცხელი წერტილებია მდინარე აბაშისწყლის 2 საცურაო ლოკაცია, სადაც ზაფხულის ცხელ დღეებში ნარჩენების რაოდენობა მკვეთრად იზრდება.

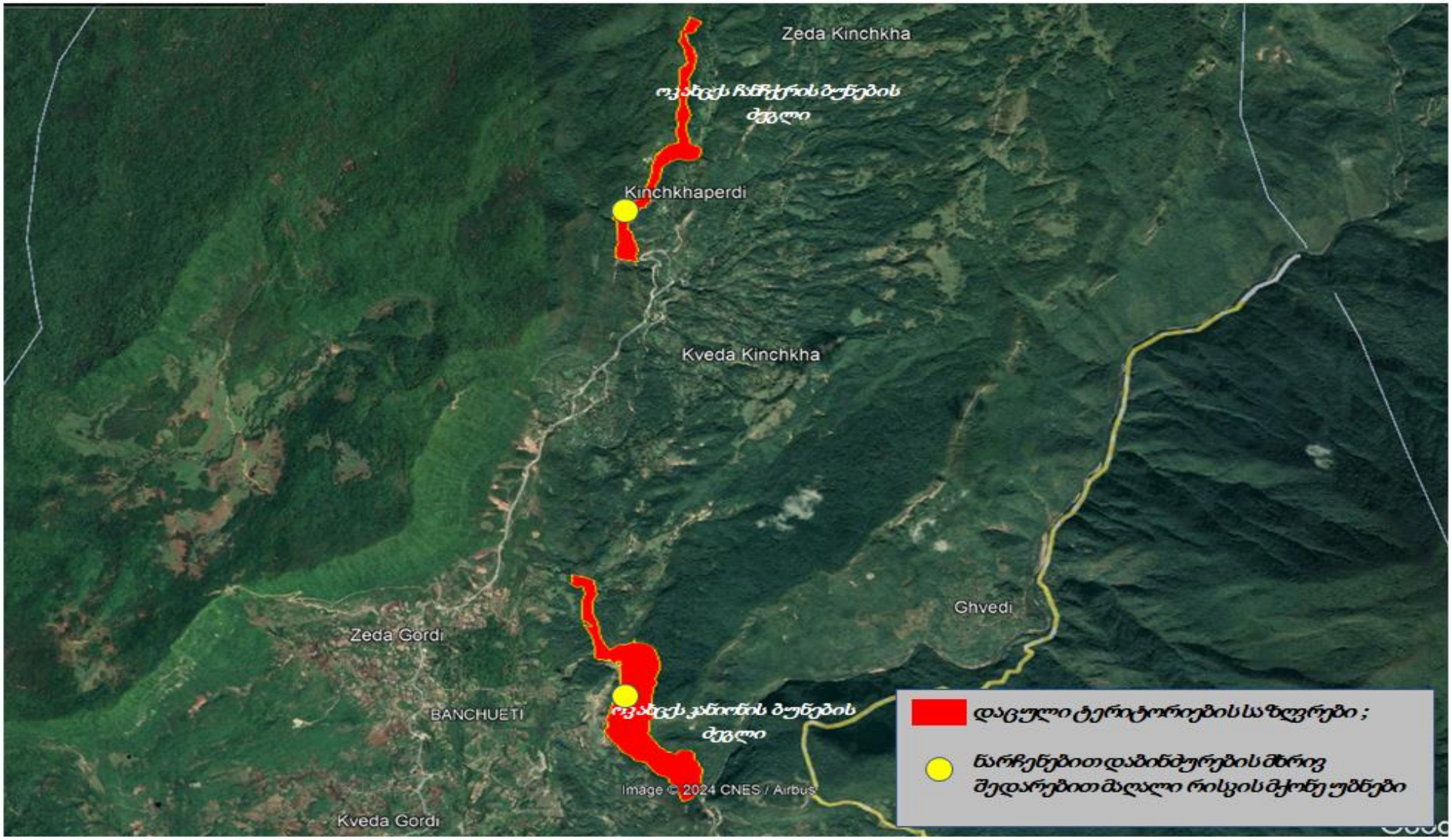
აღსანიშნავია, რომ ადგილობრივი ადმინისტრაციის პერსონალის (დამლაგებლების, რეინჯერების) ძალისხმევით ხშირად ხდება ასეთი ადგილების დასუფთავება. გარდა ამისა, ადმინისტრაციის ინიციატივით წელიწადში საშუალოდ ორჯერ ტარდება დასუფთავების აქციები, სადაც მოხალისეებიც არიან ჩართულები. დასუფთავების აქციების ფარგლებში ძირითად სამიზნე ლოკაციებს საცურაო ადგილები და მდინარეთა სანაპირო ტერიტორიები წარმოადგენს.

ნახაზზე 6.4.1. მოყვანილია ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციების განლაგება.

ნახაზი 6.4.1.ა ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციების განლაგება

ნახაზი 6.4.1.ბ ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციების განლაგება

7 საპროგნოზო მაჩვენებლები

7.1 მომსახურე პერსონალის ზრდის პროგნოზი

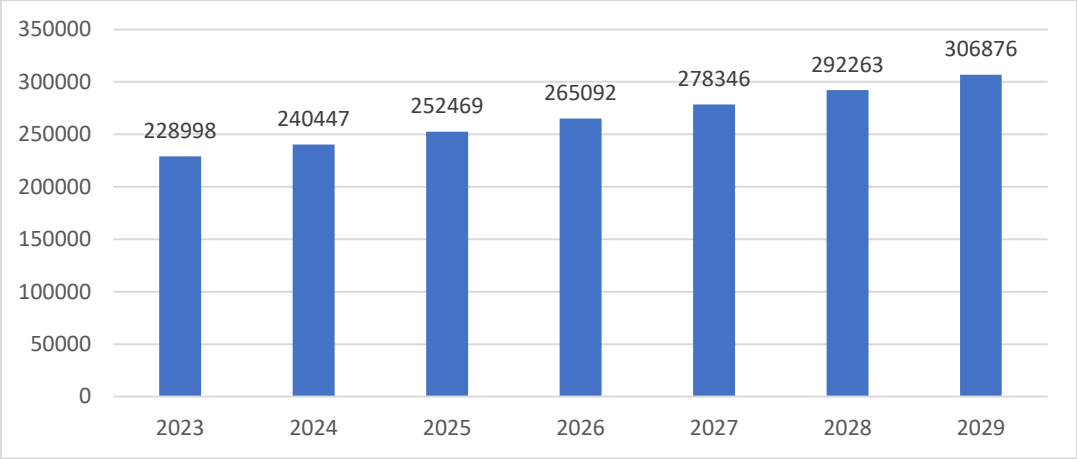
დღეისათვის მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციაში დასაქმებულთა რაოდენობა 40 ადამიანს შეადგენს. ასევე სახელმწიფო პროგრამის საფუძველზე დასაქმებულია 6 ადამიანი. ადმინისტრაციის ხელმძღვანელობასთან გასაუბრების შედეგად გამოიკვეთა, რომ მათ დაქვემდებარებაში არსებული ბუნების ძეგლების მოვლა-პატრონობისთვის ესაჭიროებათ დამატებითი კადრები. 5 წლიან პერსპექტივაში, პროგნოზირებულია, რომ ადმინისტრაციის მართვის შესაძლებლობების გაზრდის მიზნით პერსონალის რაოდენობა შეიძლება 20%-ით გაიზარდოს და შეადგინოს 48 ადამიანი.

7.2 ტურისტული ნაკადების ზრდის პროგნოზი

სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით 2023 წელს მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორების რაოდენობამ 341 280 (მარტვილის კანიონი - 228 998; ოკაცეს კანიონი - 84 276; ოკაცეს ჩანჩქერი - 28 006) შეადგინა. ბოლო წლების ზრდის ტენდენციის გათვალისწინებით პროგნოზირებულია საშუალოდ 5%-იანი წლიური მატება. 5 წლიან პერიოდში ტურისტული ნაკადების საპროგნოზო მაჩვენებლები მოცემულია ცხრილებში 7.2.1.; 7.2.2; 7.2.3.

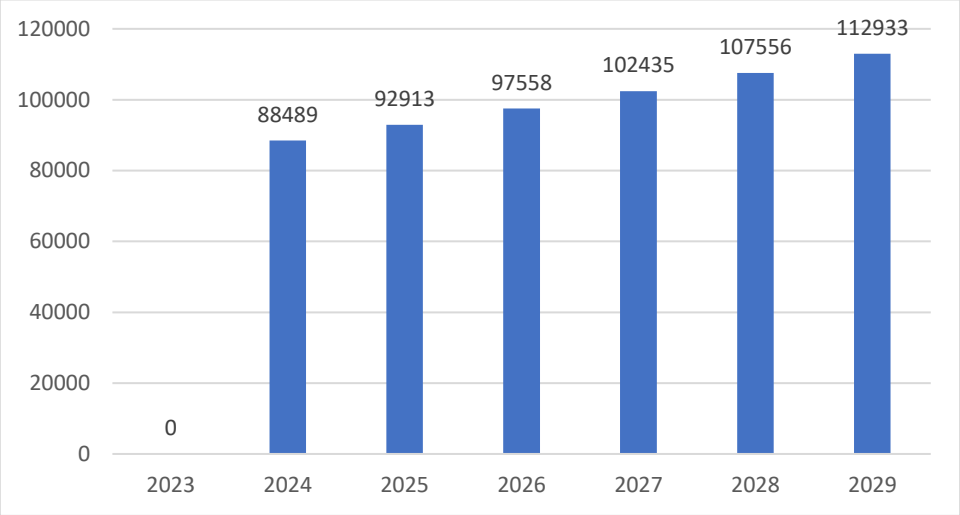
ცხრილი 7.2.1. მარტვილის კანიონში ტურისტული ნაკადების ზრდის პროგნოზი 5 წლიან პერიოდში, ვიზიტორიწელი.

წლები	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
ვიზიტორთა საპროგნოზო მაჩვენებლები	228998	240447	252469	265092	278346	292263	306876

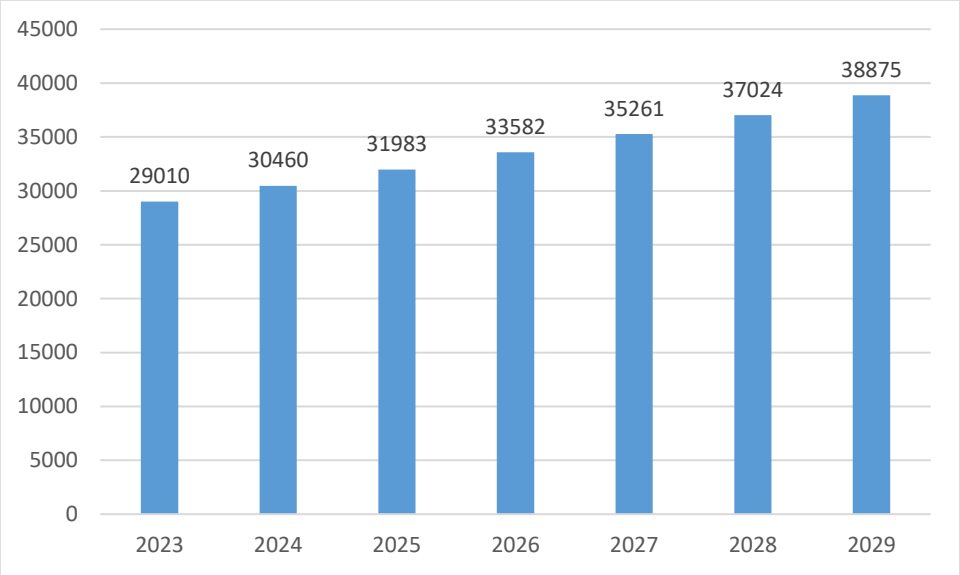

ცხრილი 7.2.2 ოკაცეს კანიონში ტურისტული ნაკადების ზრდის პროგნოზი 5 წლიან პერიოდში, ვიზიტორიწელი.

წლები	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
ვიზიტორთა საპროგნოზო მაჩვენებლები	84276	88489	92913	97558	102435	107556	112933

ცხრილი 7.2.3 ოკაცეს ჩანჩქერზე ტურისტული ნაკადების ზრდის პროგნოზი 5 წლიან პერიოდში, ვიზიტორიწელი.

წლები	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
ვიზიტორთა საპროგნოზო მაჩვენებლები	29010	30460	31983	33582	35261	37024	38875

7.3 ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის და ატრაქციების განვითარების პერსპექტივები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ფარგლებში უახლოეს 5 წლიან პერიოდში განიხილება ახალი ეკოტურისტული ლოკაციების განვითარება. დღესდღეობით მიმდინარეობს ბალდის კანიონის ინფრასტრუქტურის მოწყობა, აქ იგეგმება ე.წ. „როლერები“-ს ატრაქციის მოწყობა.

მსგავსი ეკოტურისტული ლოკაციების განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში სამუშაოები განხორციელდება ტენდერის გზით გამოვლენილი კომპანიების საშუალებით. დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე მშენებლობა-ოპერირების პროცესში წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის ვალდებულება (მათ შორის ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების მომზადება და, საჭიროების შემთხვევაში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან შეთანხმება) ინვესტორს ან მშენებელ კომპანიას დაეკისრება. იმ შემთხვევაში თუ საჭირო გახდა ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმის სამინისტროსთან შეთანხმება, დოკუმენტი წარდგენილი იქნება სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს სახელით.

7.4 ნარჩენების საპროგნოზო მაჩვენებლები

უახლოეს 5 წლიან პერიოდში ბუნების ძეგლების ტერიტორიაზე წარმოქმნილი ნარჩენების სახეობრივი შემადგენლობის მნიშვნელოვანი ცვლილება მოსალოდნელი არ არის და შესაბამისი იქნება წინამდებარე დოკუმენტის ცხრილში 6.1.1. წარმოდგენილ ჩამონათვალთან.

რაც შეეხება ნარჩენების რაოდენობრივი ცვლილების საპროგნოზო მაჩვენებლებს - დღეისათვის არ არსებობს ზუსტი სტატისტიკური მონაცემები დაცულ ტერიტორიებზე წარმოშობილი და შეგროვებული ნარჩენების ზუსტი რაოდენობის შესახებ. წინამდებარე პარაგრაფში წარმოდგენილი გათვლები ეფუძნება ადგილზე მოპოვებულ ინფორმაციას (მათ შორის, ადმინისტრაციის გამოკითხვის შედეგებს), გარკვეულ ექსპერეტულ დაშვებებსა და სხვა მსგავს პროექტებში გამოყენებულ ინდექსებს.

ვიზიტორები: ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების საშუალო რაოდენობა შეადგენს 0,5 კგ/კაც/დღე-ში. ვიზიტორების 5 წლიანი ზრდის პროგნოზის (იხ. ცხრილი 7.2.1.; 7.2.2; 7.2.3) გათვალისწინებით ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ჯამური რაოდენობები მოცემულია ცხრილებში 7.4.1.; 7.4.2 ; 7.4.3

ცხრილი 7.4.1. მარტვილის კანიონში ნარჩენების საპროგნოზო რაოდენობრივი მაჩვენებელი 5 წლიან პერიოდში, ტ/წელ

წლები	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
ნარჩენები, კგწელ	114499	120223,5	126234,5	132546	139173	146131,5	153438
ნარჩენები, ტ/წელ	114,5	120,2	126,2	132,5	139,2	146,1	153,4

ცხრილი 7.4.2. ოკაცეს კანიონში ნარჩენების საპროგნოზო რაოდენობრივი მაჩვენებელი 5 წლიან პერიოდში, ტ/წელ

წლები	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
ნარჩენები, კგწელ	42138,00	44244,50	46456,50	48779,00	51217,50	53778,00	56466,50
ნარჩენები, ტ/წელ	42,1	44,2	46,5	48,7	51,2	53,7	56,5

ცხრილი 7.4.3. ოკაცეს ჩანჩქერზე ნარჩენების საპროგნოზო რაოდენობრივი მაჩვენებელი 5 წლიან პერიოდში, ტ/წელ

წლები	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
ნარჩენები, კგწელ	14505	15230	15991,5	16791	17630,5	18512	19437,5
ნარჩენები, ტ/წელ	14,5	15,2	15,9	16,8	17,6	18,5	19,4

ადმინისტრაცია: კონსერვატიული მიდგომით ადმინისტრაციული შენობის ფარგლებში პერსონალის მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების (საყოფაცხოვრებო და სახიფათო) საშუალო რაოდენობა შეადგენს 0,6 კგ/კაც/დღე-ში. შესაბამისად პერსონალის არსებული რაოდენობის გათვალისწინებით დღეის მდგომარეობით წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობაა დაახლოებით 24 კგ/დღ და 24 * 240 = 5 760 კგ/წელ (5,7 ტ/წელ). ადმინისტრაციის თანამშრომლების 5 წლიანი ზრდის პროგნოზის გათვალისწინებით 2029 წლისთვის ნარჩენების მიახლოებით რაოდენობად პროგნოზირებულია: 28,8 კგ/დღ და 28,8 * 240 = 6 912 კგ/წელ (6,9 ტ/წელ).

ადმინისტრაციული შენობის ეზოს პერიოდული დასუფთავების შედეგად ასევე წარმოიქმნება ე.წ. „მწვანე ნარჩენები“ საშუალო წლიური რაოდენობით 500 კგ/წელ (0,5 ტ/წელ). 5 წლიან პერსპექტივაში აღნიშნული ნარჩენების რაოდენობრივი ცვლილება მოსალოდნელი არ არის.

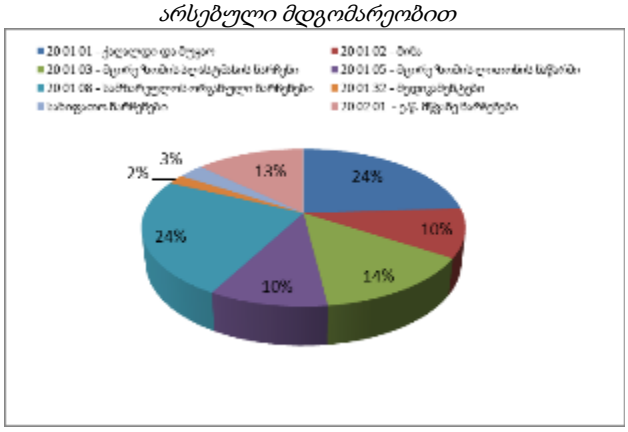
ადმინისტრაციის მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების ჯამური რაოდენობა შეადგენს:

- არსებული მდგომარეობით: 5,7 + 0,5 = 6,2 ტ/წელ;
- 5 წლიან პერსპექტივაში: 6,9 + 0,5 = 7,4 ტ/წელ.

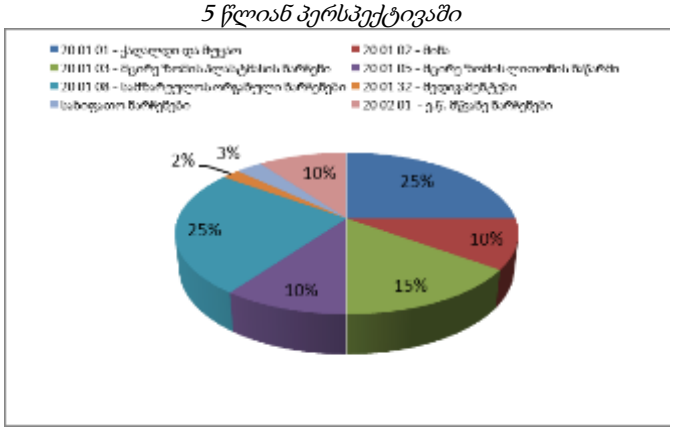
ადმინისტრაციის შენობაში წარმოქმნილი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მიახლოებითი შემადგენლობა ნაჩვენებია დიაგრამებზე 7.4.1.

დიაგრამა 7.4.1. ადმინისტრაციის შენობაში წარმოქმნილი ნარჩენების შემადგენლობის მიახლოებითი გადანაწილება

არსებული მდგომარეობით

5 წლიან პერსპექტივაში

მოსახლეობა: განსახილველი დაცული ტერიტორიების სიახლოვეს არსებულ დასახლებულ პუნქტებში უახლოეს 5 წლიან პერიოდში მოსახლეობის რაოდენობის მნიშვნელოვანი ზრდა მოსალოდნელი არ არის. დღეისათვის ზოგიერთ დასახლებაში აღინიშნება მუდმივი მოსახლეობის კლება. შესაბამისად, 5 წლიან პერსპექტივაში მოსახლეობის მხრიდან წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობრივი ზრდა ან სახეობრივი ცვლილება მოსალოდნელი არ არის.

კონტრაქტორი კომპანიები: დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციის ან ახალი ეკოტურისტული ლოკაციების მოწყობის პროცესში წარმოიქმნება სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები (მათ შორის, სახიფათო ნარჩენებიც). როგორც აღინიშნა, ამ ტიპის ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებლობა ინვესტორ ან კონტრაქტორ სამშენებლო კომპანიებს ეკისრება. დღეისათვის აღნიშნული წყაროების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობების ზუსტი პროგნოზირება შეუძლებელია. უხეში შეფასებით დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ამ ტიპის ნარჩენები დაახლოებით 0,5-1,0 ტ/წელ-ს შეადგენს. პერსპექტივაში აღნიშნული ნარჩენების რაოდენობა 100-200%-თაც შეიძლება გაიზარდოს. ნარჩენების რაოდენობრივი მაჩვენებლები განსაზღვრული უნდა იყოს ინდივიდუალურ პროექტებში, პროექტის სპეციფიკისა და მასშტაბების მიხედვით და ასახული უნდა იყოს ინდივიდუალურ ნარჩენების მართვის გეგმებში.

8 ნარჩენების მართვის ალტერნატივების ანალიზი

„ნარჩენების მართვის კოდექსი“-ს მიხედვით ნარჩენების მართვა გულისხმობს: ნარჩენების შეგროვებას, დროებით შენახვას, წინასწარ დამუშავებას, ტრანსპორტირებას, აღდგენას და განთავსებას, ასევე ამ საქმიანობების, ღონისძიებებისა და ოპერაციების ზედამხედველობას და ნარჩენების განთავსების ობიექტების შემდგომ მოვლას.

წინამდებარე პარაგრაფში შეფასებულია ნარჩენების მართვის ძირითად ეტაპების გონივრული ალტერნატივები. განსახილველი დაცული ტერიტორიების სპეციფიკიდან და სიტუაციური ანალიზიდან გამომდინარე შერჩეულია ოპტიმალური ვარიანტები, რაც შემდგომ პარაგრაფებში განხილულია უფრო დეტალურად.

8.1 ნარჩენების შემცირების ალტერნატივები

წინა პარაგრაფებში წარმოდგენილი „ვინ, სად, რა“ ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ დღეისათვის განსახილველი დაცული ტერიტორიების დაბინძურების მნიშვნელოვან წყაროებს ადგილობრივი მოსახლეობა წარმოადგენს. შესაბამისად, აღნიშნულ წყაროებთან მიმართებაში ნარჩენების მოცულობების შემცირების ღონისძიებების გატარების პრაქტიკული ღირებულება საკმაოდ მაღალია. მეორე მხრივ, ამ მიმართულებით დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის კომპეტენცია ნაკლებად ვრცელდება და, ძირითადად, ცნობიერების ამაღლების პროგრამებით შემოიფარგლება. ამავე დროს არანაკლებ მნიშვნელოვანია ადმინისტრაციის მხრიდან მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და განთავსების პროგრამებთან კოორდინაცია და მაღალი ხარისხის ჩართულობის უზრუნველყოფა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში.

თავისი კომპეტენციის ფარგლებში დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის მხრიდან ნარჩენების შემცირების ალტერნატიული ღონისძიებებიდან აღსანიშნავია:

- საკუთარი ნარჩენების მოცულობების შემცირება საჭირო მასალების და საშუალებების ოპტიმალური შერჩევის გზით, მაგალითად: სათანადო შეფუთვის მქონე გარემოსადმი მეგობრული პროდუქტების შეძენა, როგორიცაა ქაღალდი, მრავალჯერადი გამოყენების კარტრიჯები, ეკონათურები და სხვა;
- ვიზიტორთა ცენტრში და ეკოტურისტული თვალსაზრისით სხვა აქტიურ ლოკაციებზე ვიზიტორებისთვის სხვადასხვა სახის ფასიანი მრავალჯერადი გამოყენების ინვენტარის შეთავაზება (მაგალითად, წყლის მრავალჯერადი ბოთლები, ლაშქრობისთვის გამოსაყენებელი ჩანთები და სხვა);
- საკითხის გათვალისწინება მოიჯარე და კონტრაქტორ კომპანიებთან გაფორმებული ხელშეკრულებების ფარგლებში.

8.2 ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის ალტერნატივები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიებისთვის განხილულია ნარჩენების შეგროვების შემდეგი ალტერნატივები:

1. ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების განლაგება მხოლოდ დაცული ტერიტორიების შესასვლელებთან, ხოლო დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებულ ეკოტურისტულ ლოკაციებზე დაინერგოს პრინციპი „ნარჩენების გარეშე – გამოგაქვს ის, რაც შეგაქვს”;
2. ნარჩენების შესაგროვებელი დიდი ზომის კონტეინერების განლაგება დაცული ტერიტორიების შესასვლელებთან (ნარჩენების შეგროვების ძირითადი პუნქტი). ასევე, შედარებით მცირე ზომის კონტეინერების განლაგება მოხდეს პოპულარულ ეკოტურისტულ ლოკაციებზეც (შეგროვების წინასწარი პუნქტები).
    - შეგროვების წინასწარი პუნქტებიდან ძირითად პუნქტამდე ნარჩენების ტრანსპორტირება ხორციელდება დაცული ტერიტორიების თანამშრომლების მიერ;

- შეგროვების წინასწარი პუნქტებიდან ძირითად პუნქტამდე ნარჩენების ტრანსპორტირება ხორციელდება კონტრაქტორი კომპანიის დახმარებით.

1-ლი ვარიანტის შემთხვევაში საჭიროა მეტი ძალისხმევა ეფექტიანი განათლების სისტემის დანერგვისა და კარგად განსაზღვრული წესების დაცვის უზრუნველყოფის მხრივ.

მე-2 ვარიანტი მოითხოვს მეტ ფინანსურ და ადამიანურ რესურსს შეგროვების წინასწარი პუნქტების მომსახურების მიზნით. ამ შემთხვევაში, ასევე, აუცილებელია მკაცრი კონტროლის მექანიზმების დანერგვა და მიზანმიმართული ღონისძიებების გატარება, რომ ადგილი არ ჰქონდეს საპირისპირო შედეგებს (მაგ. შეგროვების წინასწარი პუნქტების დაზიანება ამინდის ან სხვადასხვა ადამიანური ფაქტორების გამო; სეპარირებული შეგროვების პრინციპების დარღვევა მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობის მიერ ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების უსისტემო გამოყენების გამო და ა.შ.).

თავისი სპეციფიკიდან გამომდინარე მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიებისთვის შემოთავაზებულია ნარჩენების შეგროვების კომბინირებული სქემის გამოყენება, კერძოდ:

- მარტვილის კანიონის, ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის, ბალდის კანიონის ბუნების ძეგლების ტერიტორიაზე ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების შეგროვების მიზნით უნდა დაინერგოს მე-2 ალტერნატიული ვარიანტი, რაც გულისხმობს ნარჩენების შეგროვების ძირითადი პუნქტების ოპერირებას მარტვილის და ხონის მუნიციალიტეტებში. ასევე, წინასწარი შეგროვების პუნქტები უნდა მოეწყოს ისეთ ეკოტურისტულ ლოკაციებზე, როგორიცაა:
  - მარტვილის კანიონის გამშვები პუნქტი;
  - ოკაცეს კანიონის გამშვები პუნქტი;
  - ოკაცეს ჩანჩქერის ვიზიტორთა ცენტრი;~
  - ბალდის კანიონის გამშვები პუნქტი;
  - სხვა ანალოგიურ ეკოტორისტულ ლოკაციებზე, რომელიც შეიძლება განვითარდეს წინამდებარე ნარჩენების მართვის გეგმის მოქმედების პერიოდში.
- მდ. აბაშის ჩანჩქერის; ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის; ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლების; ოჩხომურის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი; ჯორწყუს მღვიმის ბუნების ძეგლი; ნაზოდელავოს მღვიმის ბუნების ძეგლების ფარგლებში, ასევე ეკოტურისტული ბილიკების ფარგლებში უპირატესობა უნდა მიენიჭოს პრინციპს „გამოგაქვს ის, რაც შეგაქვს“.

დღეისათვის, მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვედმდებარებული დაცული ტერიტორიები ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ლოკაციებია საქართველოში. აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილია ყველაზე პოპულარული ეკოტურისტული ლოკაციებიდან ნარჩენების გამოტანისთვის კონტრაქტორი კომპანიების გამოყენება. ოკაცეს კანიონზე ნარჩენების მართვის საკითხებში კონტრაქტორი კომპანიის გამოვლენის მიზნით გამოცხადებულია ტენდერი.

8.3 ნარჩენების წინასწარი დამუშავების ალტერნატივები

კოდექსის განმარტებით ნარჩენების წინასწარი დამუშავება სხვა ოპერაციებთან ერთად გულისხმობს სეპარირებასაც, რაც, თავის მხრივ, წარმოადგენს ნარჩენების შეგროვების ისეთი მეთოდების გამოყენებას, რომლის დროსაც ნარჩენების ნაკადები მათი შემდგომი დამუშავების ხელშეწყობისათვის განცალკევებულია სახეობებისა და მახასიათებლების მიხედვით.

განსახილველი დაცული ტერიტორიების ფარგლებში სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის დანერგვისთვის მნიშვნელოვანია გადაწყვეტილების მიღება იმის თაობაზე, თუ რა ტიპის ნარჩენები უნდა ჩაერთოს დამუშავების (აღდგენის) პროგრამაში. თავის მხრივ, ამისთვის

საჭიროა ასეთი ტიპის ნარჩენების გასაღების ბაზრების/შესაბამისი კონტრაქტორების იდენტიფიცირება.

რეგიონში მოქმედებს სხვადასხვა ტიპის ნარჩენების გადამამუშავებელი ობიექტები, მათ შორის: ქაღალდის და მუყაოს, მინის, მეტალის, პლასტიკის. თუმცა, დღეისათვის ასეთი ობიექტები, ძირითადად, ორიენტირებულია მსხვილ მომწოდებლებზე. ამასთანავე, ასეთი ობიექტების ტექნოლოგიური ხაზები არ არის გათვლილი სხვადასხვა ფიზიკურ კონდიციაში მყოფი ნარჩენების რეციკლირებაზე. გარკვეული სირთულეებია ტრანსპორტირების ოპერაციებთან დაკავშირებით.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ასევე, დღეისათვის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობრივი ანალიზის საფუძველზე შემოთავაზებულია სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის ეტაპობრივი დანერგვის ალტერნატივები, კერძოდ:

- საწყის ეტაპზე ნარჩენების სეპარირებული პრაქტიკის დანერგვა ძირითად ლოკაციაზე (ადმინისტრაციული შენობა და ვიზიტორთა ცენტრები), რაც ძირითადად, სადემონტრაციო, საგანმანათლებლო და ცნობიერების ამაღლების მიზნებს მოემსახურება;
- შემდგომ ეტაპებზე ნარჩენების სეპარირებული პრაქტიკის დანერგვა დაცული ტერიტორიების სხვა ეკოტურისტულ ლოკაციებზე; ასევე, ვალდებულებების დაკისრება მოიჯარე და კონტრაქტორი კომპანიებისთვის. აღნიშნულ ეტაპებზე დიდი მნიშვნელობა მიენიჭება ნარჩენების გასაღების ბაზრების და შესაბამისი კონტრაქტორების იდენტიფიცირებას.

8.4 ნარჩენების აღდგენის ალტერნატივები

დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების ადგილზე აღდგენის მხოლოდ ერთი ალტერნატიული ვარიანტი - კომპოსტირებაა - ოპტიმალური (ნარჩენების მართვის კოდექსის მიხედვით - აღდგენის ოპერაცია კოდით „R3“).

დღეისათვის კომპოსტირების ღონისძიების გატარება მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ ადმინისტრაციული შენობის ტერიტორიაზე, სადაც ეს პროცესი ვიზიტორებისათვის მოემსხურება სადემონსტრაციო, საგანმანათლებლო და ცნობიერების ამაღლების მიზნებს.

ამ შემთხვევაშიც შემოთავაზებულია კომპოსტირების პრაქტიკის ეტაპობრივი დანერგვის ალტერნატივები, კერძოდ:

- საწყის ეტაპზე ნარჩენების კომპოსტირება მარტვილის კანიონის ტერიტორიაზე კომპოსტირების ყუთის გამოყენებით;
- შემდგომ ეტაპებზე კომპოსტირების უბნის მოწყობა.

8.5 ნარჩენების დროებითი შენახვის ალტერნატივები

კოდექსის განმარტებით ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტი ეს არის ობიექტი, სადაც ინახება ნარჩენები 3 წელზე ნაკლები დროით, თუ ნარჩენები განკუთვნილია აღდგენისთვის, ან 1 წელზე ნაკლები დროით, თუ ნარჩენები განკუთვნილია განთავსებისთვის. 50 ტონაზე ნაკლები არასახიფათო და 2 ტონაზე ნაკლები სახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტის მოწყობა და ოპერირება სპეციალურ რეგისტრაციას არ ექვემდებარება.

განსახილველი დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არასახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტის მოწყობის ალტერნატივა, როგორც ტექნიკური, ასევე გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით, არ არის ოპტიმალური გამოსავალი. უკეთესი ალტერნატიული ვარიანტია არასახიფათო ნარჩენების გატანა მოხდეს დაგროვების შესაბამისად.

სახიფათო ნარჩენების მცირე რაოდენობებიდან გამომდინარე ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტის მოწყობა პრაქტიკული თვალსაზრისით გამართლებულია მხოლოდ

ადმინისტრაციული და ვიზიტორთა შენობის ფარგლებში, რომელმაც საგანმანათლებლო ფუნქციაც შეიძლება შეითავსოს. შემოთავაზებულია ორი ალტერნატიული ვარიანტი:

- სახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვის კუთხის მოწყობა ადმინისტრაციულ შენობაში, სადაც განთავსდება შესაბამისი წარწერის მქონე ლითონის ურნა სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისთვის;
- სახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვისთვის მინის გამჭირვალე ყუთის მოწყობა ვიზიტორთა შენობაში, სადაც სექციების მიხედვით განთავსებული იქნება სხვადასხვა სახის სახიფათო ნარჩენი (მაგ. ელემენტი, კარტრიჯი, ლუმინესცენტური ნათურა და სხვა). აღნიშნულ ყუთს ექნება შესაბამისი აღნიშვნა და წარწერები სეპარირებული შეგროვების მნიშვნელობასთან დაკავშირებით.

8.6 ნარჩენების ტრანსპორტირების ალტერნატივები

დღეისათვის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების საბოლოო განთავსების ადგილებამდე ტრანსპორტირება მუნიციპალური სამსახურების მიერ ხდება. პერსპექტივაში, ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის დანერგვასთან ერთად, შემოთავაზებულია ნარჩენების ტრანსპორტირების ორი ალტერნატიული ვარიანტი:

1. სეპარირებული ნარჩენების ტრანსპორტირება ნარჩენების მიღება-გადამუშავებაზე პასუხისმგებელი კონტრაქტორების მიერ;
2. სეპარირებული ნარჩენების ტრანსპორტირება საბოლოო განთავსების/აღდგენის ადგილებამდე საკუთარი ძალებით (საკუთარი სატრანსპორტო საშუალებებით).

ნარჩენების ტრანსპორტირების მეთოდი მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია ნარჩენების გადამამუშავებელი ობიექტების ადგილმდებარეობაზე და მათ მოთხოვნებზე. პერსპექტივაში შეიძლება დაინერგოს ორივე, ან კომბინირებული ტრანსპორტირების მეთოდი. აქვე აღსანიშნავია, რომ მე-2 ალტერნატიული ვარიანტი საჭიროებს დამატებით ინვესტიციებს სატრანსპორტო საშუალებების შეძენასთან და დამატებითი პერსონალის დაქირავებასთან დაკავშირებით. მეორე მხრივ, 1-ლი ალტერნატივის დამატებითი ფინანსური ხარჯები მომსახურების გაზრდილ ღირებულებას შეიძლება უკავშირდებოდეს.

9 ნარჩენების მართვის დაგეგმვა

9.1 ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია უზრუნველყოფს ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებების გატარებას, რაც გულისხმობს:

- ადგილობრივ მოსახლეობასთან ეფექტიანი კომუნიკაცია, მათი ეკოგანათლება და ცნობიერების ამაღლება (დეტალურად აღწერილია შესაბამის პარაგრაფში);
- ეფექტიანი კოორდინაცია მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და განთავსების პროგრამებთან (დეტალურად აღწერილია შესაბამის პარაგრაფში);
- კონტრაქტორების/ინვესტორების კონტროლი, მათ ინდივიდუალურ ნარჩენების მართვის გეგმებში შემდეგი საკითხების გათვალისწინების მიზნით:
    - სამუშაო ზონების საზღვრების დაცვის ეფექტიანი ღონისძიებები, რათა ადგილი არ ჰქონდეს სამშენებლო და ნგრევის მასალების დამატებით წარმოქმნას;
    - დაცული ტერიტორიების საზღვრებში შემოსატანი სამშენებლო-სარეკონსტრუქციო მასალების და ინსტრუმენტების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი კონტროლის ეფექტიანი ღონისძიებები;
- საკუთარი ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებების ეფექტურად გატარება, რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს შემდეგს:

- სათანადო შეფუთვის მქონე გარემოსადმი მეგობრული პროდუქტების შეძენა, როგორიცაა ქაღალდი, მრავალჯერადი გამოყენების კარტრიჯები, ეკონათურები და სხვა;
- უსაფრთხოებისა და ჯანდაცვის ნორმების დაცვით ცალკეული სახის ინვენტარის გამოყენება შეძლებისდაგვარად მრავალჯერადად;
- დაზიანებული და მწყობრიდან გამოსული ხელსაწყოების შეძლებისდაგვარად შეკეთება და ხელმეორედ გამოყენება (მაგ. დაცლილი კარტრიჯები გადაეცემა მომწოდებელს და მოხდება მათი დატენვა-აღდგენა);
- მცირე რაოდენობით მედიკამენტების, ასევე, ეზოს ფარგლებში მწვანე ნარგავების შეწამვლისთვის საჭირო ქიმ-პრეპარატების შესყიდვისას გაკონტროლდება მათი ვარგისიანობის ვადა;

- ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ღონისძიებების ეფექტურად გატარება, რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს შემდეგს:
  - ეკოგანათლების და ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებების გატარება (დეტალურად აღწერილია შესაბამის პარაგრაფში);
  - ვიზიტორთა ცენტრში და ეკოტურისტული თვალსაზრისით სხვა აქტიურ ლოკაციებზე სხვადასხვა სახის ფასიანი მრავალჯერადი გამოყენების ინვენტარის შეთავაზება (მაგალითად, წყლის მრავალჯერადი ბოთლები, ლაშქრობისთვის გამოსაყენებელი ჩანთები და სხვა). კარგი პრაქტიკა იქნება მსგავს საველე ინვენტარზე დატანილი იყოს შესაბამისი საინფორმაციო წარწერები ან დაცული ტერიტორიების რუკა, სადაც მონიშნული იქნება ნარჩენების შესაგროვებელი ლოკაციები.

9.2 ნარჩენების შეგროვება და სეპარირების მეთოდები

როგორც ალტერნატივების ანალიზის პარაგრაფში აღინიშნა, მარტვილის და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ფარგლებში შემოთავაზებულია ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების მეთოდების დანერგვა რამდენიმე ეტაპად. შემოთავაზებულია, რომ დაცული ტერიტორიების ფარგლებში სეპარირებული შეგროვების ღონისძიებები დაინერგოს 3 ეტაპად. ყოველი მომდევნო ეტაპი გულისხმობს ნარჩენების სეპარირების პროცესის გაუმჯობესებას. ეს ეტაპებია:

I. **ეტაპი** - ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრინციპების დანერგვა-გაუმჯობესება ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ტერიტორიაზე (2025 წლიდან);

II. **ეტაპი** - ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრინციპების ნაწილობრივი დანერგვა ეკოტურისტული თვალსაზრისით აქტიურ ლოკაციებზე (მაგ.: საპიკნიკეები) (2027 წლიდან);

III. **ეტაპი** - ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების მეთოდების დახვეწა-გაუმჯობესება ეკოტურისტული თვალსაზრისით აქტიურ ლოკაციებზე (2030 წლიდან).

9.2.1 I ეტაპი

ადმინისტრაციული შენობის და ვიზიტორთა ცენტრის ტერიტორიაზე წარმოქმნილი ნარჩენები:

ნარჩენების სეპარირებული შეგროვება ხდება შემდეგი ნაკადების მიხედვით:

არასახიფათო ნარჩენები:		**სახიფათო ნარჩენები:**	
ნაკადი №	**კოდი და დასახელება**	**ნაკადი №**	**დასახელება**
1.	20 01 01 - ქაღალდი და მუყაო;	6.	20 02 01 - კომპოსტირებადი ნარჩენები
2.	20 01 02 - მინა;	7.	20 03 01 - შერეული მუნიციპალური ნარჩენები

			(რომელთა განცალკევება შეუძლებელია);
3.	20 01 03 - მცირე ზომის პლასტმასის ნარჩენი;	8.	შერეული ბატარეები;
4.	20 01 05 - მცირე ზომის ლითონის ნაწარმი;	9.	ლუმინესცენტური ან სხვა ვერცხლისწყლის შემცველი ნარჩენები.
5.	20 01 08 - სამზარეულოს ორგანული ნარჩენები;		

ეკოტურისტულ ლოკაციებზე ვიზიტორების მიერ წარმოქმნილი საყოფაცხოვრებო ნარჩენები:

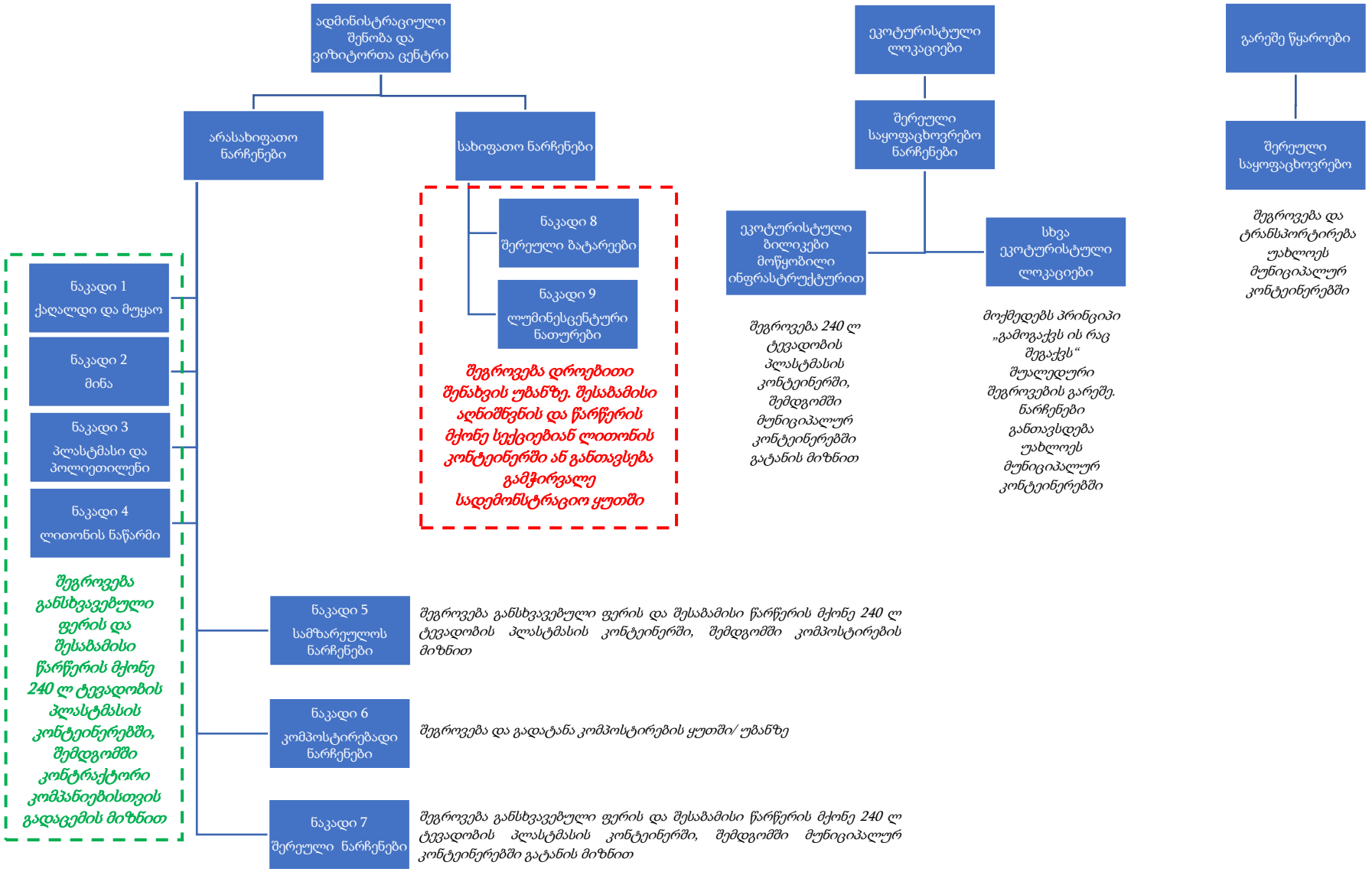
- ინფრასტრუქტურის მქინე (მარტვილის კანიონი, ოკაცეს ჩანჩქერი და ოკაცეს კანიონი) ეკოტურისტულ ბილიკებზე ნარჩენების შეგროვება ხდება მცირე ზომის ლითონის ურნებში ხის მოპირკეთებით, რომლებიც ბილიკების გაყოლებაზეა განლაგებული;
- სხვა ეკოტურისტულ ლოკაციებზე, რომლებსაც არ გააჩნიათ მოწყობილი ინფრასტუქტურა, ნარჩენების წინასწარი შეგროვება გათვალისწინებული არ არის. პრინციპით „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ შერეული ნარჩენების განთავსება ხდება უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებში.

გარეშე წყაროების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენები, რომელიც ვრცელდება დაცული ტერიტორიების საზღვრებში:

შეგროვება ხდება რეინჯერების მიერ, ასევე პერიოდული დასუფთავების აქციების ფარგლებში მოხალისეების ჩართულობით. შერეული ნარჩენები გაიტანება და განთავსდება უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებში.

I ეტაპზე ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის პრინციპიალური სქემა მოცემულია ნახაზზე 9.2.1.1.

ნახაზი 9.2.1.1. - I ეტაპზე ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის პრინციპიალური სქემა

9.2.2 II ეტაპი

II ეტაპზე სეპარირებული შეგროვება ნაწილობრივ დაინერგება ისეთ ტურისტულ ობიექტებზე, როგორიცაა საპიკნიკე ლოკაციები, აქ შემოთავაზებულია ნარჩენების სეპარირება ორ ნაკადად:

- ნაკადი 1 - მშრალი ნარჩენები (როგორიცაა ქაღალდი, მუყაო, პლასტმასი, პოლიეთილენის პარკები, მცირე ზომის ლითონის ნაწარმი). შეგროვდება 240 ლ ტევადობის პლასტმასის კონტეინერში, შემდგომში გამოტანის და უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებში განთავსების მიზნით;
- ნაკადი 2 - ორგანული ნარჩენები, რომელიც განთავსდება განცალკევებულ კონტეინერში.

9.2.3 III ეტაპი

III ეტაპი გულისხმობს ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების მეთოდის დახვეწას და გათანაბრებას ადმინისტრაციულ შენობაში არსებულ შეგროვების მეთოდთან. ნარჩენები შეგროვდება განსხვავებული ფერის და შესაბამისი წარწერის მქონე 240 ლ ტევადობის პლასტმასის კონტეინერებში, შემდეგი ნაკადების მიხედვით:

- ნაკადი 1 - ქაღალდი და მუყაო;
- ნაკადი 2 - პლასტმასი და პოლიეთილენი;
- ნაკადი 3 - ლითონის მცირე ზომის ნაწარმი;
- ნაკადი 4 - ორგანული ნარჩენები.

დაგროვების შესაბამისად მოხდება ნარჩენების ნაკადების 1, 2 და 3 გამოტანა და სეპარირებული განთავსება ადმინისტრაციულ შენობასთან არსებულ ანალოგიურ კონტეინერებში, შემდგომში კონტრაქტორი კომპანიებისთვის გადაცემის მიზნით. ნაკადი 4 - ორგანული ნარჩენები ექვემდებარება კომპოსტირებას.

9.2.4 მოთხოვნები ნარჩენების შეგროვების და გამოტანის პროცესში

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია უზრუნველყოფს შესაბამისი ღონისძიებების გატარებას ნარჩენების ეფექტიანი შეგროვების და გამოტანის პროცესში:

- აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე მოხდება ნარჩენების წარმოქმნის მხრივ პრიორიტეტული ლოკაციების განსაზღვრა და ნარჩენების გამოტანის ეფექტიანი მარშრუტების შერჩევა;
- აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე მოხდება მუნიციპალიტეტების შესაბამის სამსახურებთან კომუნიკაცია პრიორიტეტულ ლოკაციებზე ნარჩენების შესაგროვებელი ურნების დამატება-განახლების მიზნით;
- აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე მოხდება ნარჩენების შესაგროვებელი საკუთარი ინვენტარის შეფასება და საჭიროების მიხედვით პრიორიტეტულ ლოკაციებზე ნარჩენების შესაგროვებელი ურნების დამატება-განახლება-წესრიგში მოყვანა;
- ვიზიტორთა ცენტრებში დაინერგება მოკლე ტრენინგების პრაქტიკა ტურისტული ჯგუფებისთვის, რომლის შინაარსი უნდა იყოს მათთვის ინფორმაციის მიწოდება შემდეგ საკითხებზე:
    - პრინციპის „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ აუცილებლობის შესახებ;
    - მუნიციპალური კონტეინერების ადგილმდებარეობების შესახებ;
    - სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის და მნიშვნელობის შესახებ.
- წელიწადში ორჯერ (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ) განხორციელდება დაცული ტერიტორიების მგრძნობიარე მონაკვეთების მასშტაბური დასუფთავება და ნარჩენების შეგროვება. დასუფთავების აქციაში ჩართული იქნებიან მოხალისეები (მოსწავლეები, სტუდენტები და სხვა);

- ადმინისტრაციულ შენობაში წარმოქმნილი მცირე რაოდენობით სახიფათო ნარჩენების შეგროვების პროცესში გათვალისწინებული იქნება შემდეგი საკითხები:
    - ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერი განთავსდება დახურულ შენობაში, მაქსიმალურად იზოლირებულ ოთახში;
    - სახიფათო ნარჩენების შეფუთვა და კონტეინერი აღინიშნება შესაბამისი აღმნიშვნელი ნიშნით (ეტიკეტით);
    - აკრძალულია ერთმანეთთან შეუთავსებელი ნარჩენების მოთავსება ერთსა და იმავე კონტეინერში;
    - აკრძალული იქნება ნარჩენების ხელით ჩაწნეხა;
    - ვიზიტორთა ცენტრის შენობაში გამჭირვალე სადემონსტრაციო ყუთის მოწყობის შემთხვევაში ნარჩენები განთავსებული იქნება სექციებად. აღნიშნულ ყუთში განთავსდება მხოლოდ შერეული ბატარეები და ხელსაწყოები. აკრძალული იქნება აღნიშნულ ყუთში ლუმინესცენტური ნარჩენების ან სხვა ვერცხლისწყლის შემცველი ნარჩენების განთავსება.

9.3 ნარჩენების ტრანსპორტირების პირობები

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სეპარირებულად შეგროვებული ნარჩენების ტრანსპორტირება შესაძლოა განხორციელდეს ორი გზით:

1. სეპარირებული ნარჩენების ტრანსპორტირება ნარჩენების მიღება-გადამუშავებაზე პასუხისმგებელი კონტრაქტორების მიერ;
2. სეპარირებული ნარჩენების ტრანსპორტირება საბოლოო განთავსების/აღდგენის ადგილებამდე საკუთარი ძალებით (საკუთარი სატრანსპორტო საშუალებებით).

ნარჩენების ტრანსპორტირების მეთოდი მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია ნარჩენების გადამამუშავებელი ობიექტების ადგილმდებარეობაზე და მათ მოთხოვნებზე.

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია, ნარჩენების საკუთარი ძალებით ტრანსპორტირების პროცესში გაატარებს შესაბამის ღონისძიებებს, მათ შორის:

- ნარჩენების ტრანსპორტირებისათვის განკუთვნილი ავტოსატრანსპორტო საშუალება იქნება ტექნიკურად გამართული. მისი აღჭურვილობა და კომპლექტაცია უნდა შეესაბამებოდეს გადასატანი ნარჩენების სახეობას. გამორიცხული უნდა იყოს ნარჩენების ქარით გაფანტვა ან ნალექების ნარჩენებზე ზემოქმედება;
- სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირებისათვის განკუთვნილ ავტოსატრანსპორტო საშუალებებს ექნებათ შესაბამისი აღმნიშვნელი ნიშანი;
- თავიდან იქნება აცილებული ერთმანეთთან შეუთავსებელი ნარჩენების ტრანსპორტირება;
- ნარჩენების გადამზიდველი ვალდებულია სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირების განხორციელებამდე მიიღოს ნარჩენების ტრანსპორტირებისათვის სატრანსპორტო საშუალების დაშვების მოწმობა, ხოლო სატრანსპორტო საშუალების მძღოლი ვალდებულია სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირებისას თან იქონიოს აღნიშნული მოწმობა;
- სახიფათო ნარჩენების გადამზიდველი ვალდებულია, სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირებისას თან იქონიოს სახიფათო ნარჩენების საინფორმაციო ფურცელი და სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირების ფორმა (სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების სპეციალური მოთხოვნების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის შესაბამისად).

9.4 ნარჩენების საბოლოო განთავსება ან აღდგენა

ნარჩენების მართვის პროცესის ბოლო ეტაპს მათი განთავსება (D) ან აღდგენა (R) წარმოადგენს. განსახილველ დაცულ ტერიტორიებზე წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის პროცესში შემოთავაზებულია ორივე ღონისძიება. საწყის ეტაპზე უმეტესი სახეობის ნარჩენისთვის პრიორიტეტულად ჩაითვალა განთავსების ოპერაციები, რათა მოკლე პერიოდში მოხდეს არსებული პრობლემების გამოსწორება - დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების უსისტემო გავრცელების მაქსიმალური პრევენცია. შემდგომ ეტაპებზე, პრიორიტეტი ენიჭება აღდგენის ღონისძიებებს, რაც საუკეთესო გარემოსდაცვითი პრაქტიკაა. მნიშვნელოვანია, რომ აღდგენის ღონისძიებების პრიორიტეტიზაცია ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის დანერგვა-გაუმჯობესების პარალელურად მოხდეს.

ცხრილში 9.4.1. წარმოდგენილია ინფორმაცია ნარჩენების საბოლოო განთავსება-აღდგენის შემოთავაზებული ღონისძიებების შესახებ, ნარჩენების სახეობების მიხედვით.

ცხრილი 9.4.1. მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების განთავსების და აღდგენის ღონისძიებები

ნარჩენის კოდი	ნარჩენის დასახელება	სახიფათო (დიახ/არა)	სახიფათოობის მახასიათებელი	განთავსების/აღდგენის ოპერაციები	
				განთავსების/აღდგენის კოდი	განმარტება
20 01 01	ქაღალდი და მუყაო	არა	-	R 5	გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით /ი/მ ზაზა ბოხუა
20 01 02	მინა	არა	-	D1. პერსპექტივაში R 5	მუნიციპალური სამსახურების მიერ ტრანსპორტირდება და განთავსდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენების პოლიგონზე. პერსპექტივაში გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით
20 01 03	მცირე ზომის პლასტმასის ნარჩენი	არა	-	R 5	გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით / ი.მ. დავით ფხაკაძე
20 01 05	მცირე ზომის ლითონის ნაწარმი	არა	-	R 4	გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით / შპს „ჯითიეი ჯგუფი“, ან ჯართის მიმღები პუნქტები
20 01 08	სამზარეულოს ორგანული ნარჩენები	არა	-	R 3	გადაეცემა კონტრაქტორს შემდგომი აღდგენის მიზნით
20 01 32	მედიკამენტები	არა	-	D 1	მუნიციპალური სამსახურების მიერ ტრანსპორტირდება და განთავსდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენების პოლიგონზე (მართვილის ან ხონის მოქმედ ნაგავსაყრელზე)
20 02 01	კომპოსტირებადი ნარჩენები (ადმინისტრაციული შენობის ეზოს დასუფთავების პროცესში წარმოქმნილი „მწვანე“ ნარჩენები)	არა	-	R 3	კომპოსტირება ადგილზე
20 03 01	შერეული მუნიციპალური ნარჩენები	არა	-	D 1	მუნიციპალური სამსახურების მიერ ტრანსპორტირდება და განთავსდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენების პოლიგონზე (მართვილის ან ხონის მოქმედ ნაგავსაყრელზე)
20 01 27*	საღებავები, მელნები, წებოვანი და რეზინის, რომლების შეიცავს საშიში ქიმიურ ნივთიერებებს;	დიახ	H 5	D 10 ან R 9	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, რომელიც უზრუნველყოფს: • ნარჩენის ინსინერაციას/ /შპს „მედიკალ ტექნოლოჯი“ • ან

					• ნარჩენის აღდგენას / შპს სანიტარი
20 01 33*	20 01 33* - შერეული ბატარეები და აკუმულატორები	დიახ	H 5	R 4	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, რომელიც უზრუნველყოფს აღდგენას / შპს იგატუ
20 01 35*	წუნდებული ხელსაწყოები	დიახ	H 4, H 5	R 4	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, რომელიც უზრუნველყოფს აღდგენას / შპს იგატუ
15 02 02*	ნავთობპროდუქტებით დაბინძურებული ქსოვილები (საწმენდი ნაჭრები და დამცავი ტანისამოსი)	დიახ	H 15	D 10	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე კონტრაქტორს, რომელიც უზრუნველყოფს ნარჩენის ინსინერაციას / /შპს „მედიკალ ტექნოლოჯი“, შპს „სანიტარი“
17 09 03*	სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები (მათ შორის შერეული ნარჩენები), რომლებიც შეიცავს სახიფათო ნივთიერებებს;	დიახ	H 5, H 7	D 10 (პერსპექტივაში - D 1)	გადაეცემა სახიფათო ნარჩენების მართვაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე ორგანიზაციას, რომელიც უზრუნველყოფს ნარჩენის ინსინერაციას. პერსპექტივაში, ქვეყანაში სახიფათო ნარჩენების პოლიგონის მოწყობის შემთხვევაში ექვემდებარება ნაგავსაყრელზე განთავსებას. ***(ნარჩენის საბოლოო განთავსება-აღდგენის ვალდებულება ექნება კონტრაქტორს)***
17 09 04	შერეული სამშენებლო და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენები	არა	-	D 1	რეგიონში მოქმედ სამშენებლო ნარჩენების ნაგავსაყრელზე. ***(ნარჩენის საბოლოო განთავსება-აღდგენის ვალდებულება ექნება კონტრაქტორს)***
19 08 01 - 20 03 01 -	„აბ ჰესი“-ს წყალმიმღებთან დაგროვილი ე.წ. „სკრინინგი“-ს ნარცენები	არა	-	D 1	წყალმიმღებთან დაგროვილი ნარჩენების შეგროვება და გატანა ჰესის ოპერატორი კომპანიის პასუხისმგებლობაა. ამოღებული ნარჩენები გატანილი უნდა იყოს უახლოეს მუნიციპალურ ნაგავსაყრელზე.

- ი/მ ზაზა ბოხუა - ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნის გაცემის თარიღი 29.07.2019 და N 2-719
- ი.მ დავით ფხაკაძე- - ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნის გაცემის თარიღი 07.07.2021 და N 2-1025;
- შპს „ჯითიეი ჯგუფი“ – გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-1117 (21.11.2019);
- შპს „იგატუ“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-50 (21.01.2020);
- შპს „მედიკალ ტექნოლოჯი“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-714 (26.07.2019) და №2-1261 (31.12.2020);
- შპს „სანიტარი“ - გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების დამტკიცების ბრძანების №2-153 (20.02.2020) და №2-351 (16.05.2018);

9.5 მოთხოვნები კონტეინერების შერჩევასა და განთავსებასთან დაკავშირებით

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს განსახილველი დაცული ტერიტორიების საზღვრების მომიჯნავედ მუნიციპალური კონტეინერების არასაკმარისი რაოდენობა ან არასათანადო ადგილმდებარეობა. მარტვილისა და ხონის მუნიციპალიტეტების შესაბამის სამსახურებთან მჭიდრო კომუნიკაციის გზით საჭიროა მუნიციპალური კონტეინერების განთავსების ადგილების სათანადო შერჩევა-კორექტირება. ამავე დროს, დაცული ტერიტორიების საზღვრებთან განსათავსებელი კონტეინერები, ადგილმდებარეობის მგრძნობიარობიდან გამომდინარე, ბიომრავალფეროვნების უსაფრთხოების დამატებით კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდეს.

სიტუაციური ანალიზის მიხედვით მუნიციპალური კონტეინერების განახლება-დამატების საჭიროება დგას შემდეგ ლოკაციებზე (იხ. ცხრილი 9.5.1.)

ცხრილი 9.5.1. ლოკაციები, სადაც საჭიროა კონტეინერების განახლება-დამატება[3]

№	ლოკაციის დასახელება	აქტივობა/ კომენტარი	პასუხისმგებელი
1.	მარტვილის კანიონის ვიზიტორთა ცენტრი	დაემატოს 3 კონტეინერი	ადმინისტრაცია
2.	ოკაცეს კანიონის ვიზიტორთა ცენტრი	დაემატოს 3 კონტეინერი	ადმინისტრაცია
3.	ოკაცეს ჩანჩქერთან	დაემატოს 3 კონტეინერი	ადმინისტრაცია

კონტეინერების შერჩევა და განთავსება უნდა განხორციელდეს შემდეგი კრიტერიუმების გათვალისწინებით:

მუნიციპალური კონტეინერები შერეული საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შეგროვების მიზნით:

- მუნიციპალური კონტეინერები უნდა იყოს სტანდარტული დიზაინის და გამძლე - მიზანშეწონილია ყველგან ერთი სტანდარტული დიზაინის კონტეინერების დადგმა;
- კონტეინერი უნდა შეესაბამებოდეს ნარჩენების შემგროვებელი ავტომანქანის ჩატვირთვის მექანიზმს;
- კონტეინერები განთავსებული უნდა იყოს აქტიური სარგებლობის უბნებთან მაქსიმალურად ახლოს (განსაკუთრებით, ბუნების ძეგლების შესასვლელებთან), ვიზიტორებისთვის ხელმისაწვდომ ტერიტორიებზე. ამასთანავე, კონტეინერები ორგანულად უნდა ერწყმოდეს გარემოს და არ უნდა არღვევდეს ესთეტიურ ხედს;
- კონტეინერების განთავსება უნდა მოხდეს სწორი რელიეფის პირობებში, მცენარეული საფარისგან მაქსიმალურად თავისუფალ უბანზე;
- კონტეინერები მაქსიმალურად დაცული უნდა იყოს გარეშე ფაქტორებისგან (მათ შორის, ამინდის გავლენისგან);
- დაცული ტერიტორიების სიახლოვეს განთავსებული კონტეინერების ტექნიკური მდგომარეობა, ასევე, მათი რაოდენობა უნდა მოწმდებოდეს წელიწადში ორჯერ, აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ.

ადმინისტრაციის კონტეინერები სეპარირებული ნარჩენების შეგროვების მიზნით:

- კონტეინერების განთავსება ვიზიტორებისთვის (მათ შორის, ბავშვებისთვის) ხელმისაწვდომ ადგილებში;
- კონტეინერები კარგად უნდა იყოს ეტიკეტირებული (ნათლად უნდა იყოს მითითებული რა ტიპის ნარჩენების განთავსება უნდა მოხდეს კონკრეტულ კონტეინერში), კონტეინერში ნარჩენების სათანადო ფრაქციის სწორედ განთავსების პროცესის ხელშეწყობის მიზნით;

[3] ცხრილში წარმოდგენილი ინფორმაცია შესაძლებელია დაკორექტირდეს ტურისტული სეზონის დაწყებამდე ადმინისტრაციის მიერ სიტუაციური ანალიზის საფუძველზე, რაც დამატებით განხილული უნდა იყოს მუნიციპალურ სამსახურებთან

- კონტეინერების განთავსება და დიზაინი არ უნდა არღვევდეს ადგილმდებარეობის ვიზუალურ-ლანდშაფტურ გარემოს;
- კონტეინერები მაქსიმალურად დაცული უნდა იყოს გარეშე ფაქტორებისგან (მათ შორის, ამინდის და ცხოველების გავლენისგან). ამავე დროს, კონტეინერების დიზაინი მისი ადვილად დაცლის საშუალებას უნდა იძლეოდეს;
- კონტეინერების ტექნიკური მდგომარეობა, ასევე, მათი რაოდენობა უნდა მოწმდებოდეს მინიმუმ წელიწადში ორჯერ, აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ.

მუნიციპალური კონტეინერების და დაცული ტერიტორიების ფარგლებში გათვალისწინებული სეპარირებული ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების მაგალითები იხ. სურათებზე 9.5.1.

სურათები 9.5.1. ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების მაგალითები

მუნიციპალური კონტეინერები:

სეპარირებული შეგროვების კონტეინერები:

9.6 საინფორმაციო ნიშნები

დღეისათვის ერთ-ერთ გამოწვევას საინფორმაციო ნიშნების ნაკლებობა წარმოადგენს. ეფექტიანად ბრენდირებული და ოპტიმალურ ადგილებზე განთავსებული საინფორმაციო ნიშნები დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების უსისტემო გავრცელების პრევენციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბერკეტია.

საინფორმაციო ნიშნების განთავსება-განახლების პროცესში ძირითად სამიზნე ობიექტებს წარმოადგენს:

- დაცული ტერიტორიების საზღვრისპირა დასახლებების მაცხოვრებლები;
- მარტვილის კანიონის მიმდებარედ არსებული ჰესის მომსახურე პერსონალი;
- საზოგადოებრივი კვების ობიექტების მფლობელები;
- ვიზიტორები.

მაქსიმალური ეფექტის მისაღწევად მნიშვნელოვანია, რომ საინფორმაციო ნიშნების ბრენდირება და განთავსება შესაბამის სამიზნე ობიექტებზე იყოს აქცენტირებული. ცხრილში 9.6.1. წარმოდგენილია ინფორმაცია დაცული ტერიტორიების საზღვრებში და საზღვრისპირა ადგილებში საინფორმაციო ნიშნების ეფექტიანი განაწილების შესახებ.

ცხრილი 9.6.1.

ადგილმდებარეობა	საინფორმაციო ნიშნების შინაარსი
დაცული ტერიტორიების საზღვრისპირა სოფლები, ასევე, დასახლებები, სადაც წარმოქმნილი ნარჩენები მდინარეების მიერ შემოიტანება დაცული ტერიტორიების საზღვრებში	მითითება დაცულ ტერიტორიებში მოქცევის წესებზე, ასევე, ნარჩენებით გარემოს დაბინძურებაზე ქვეყანაში მოქმედ საკანონმდებლო სანქციებზე. ნიშნები, საჭიროებისამებრ, წარმოდგენილი უნდა იყოს, ასევე, უცხოურ ენაზე
მდ. აბაშისწყალზე არსებული ჰესი	მითითება სიახლოვეში (50 მ) არსებულ ბუნების ძეგლზე და ნარჩენებით გარემოს დაბინძურებაზე ქვეყანაში მოქმედ საკანონმდებლო სანქციებზე. საინფორმაციო ნიშნები, საჭიროებისამებრ, წარმოდგენილი უნდა იყოს როგორც ქართულ, ასევე, უცხოურ ენაზე
ვიზიტორთა ცენტრი	• მითითება დაცულ ტერიტორიებში მოქცევის წესებზე, ასევე, ნარჩენებით გარემოს დაბინძურებაზე ქვეყანაში მოქმედ საკანონმდებლო სანქციებზე; • საინფორმაციო ნიშნები ნარჩენების სეპარირებულ შეგროვებასთან დაკავშირებით; • ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების უბანზე საინფორმაციო დაფის განთავსება, სადაც მოცემული იქნება: ○ დაცული ტერიტორიების რუკა ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების დატანით; ○ საინფორმაციო დაფა ნარჩენების დაშლის პერიოდების შესახებ (მაგალითი იხ. სურათზე 9.6.1.).;
კომპოსტირების უბნები	ინფორმაცია კომპოსტირების წესების შესახებ, მათ შორის, კომპოსტირებას დაქვემდებარებული ნარჩენების ჩამონათვალი და იმ ნარჩენების

	ჩამონათვალი, რომელიც კომპოსტირებას არ ექვემდებარება.
ტურისტულად აქტიური ლოკაციები, მათ შორის: დაცული ტერიტორიების შესასვლელები, საპიკნიკე და საცურაო ადგილები და სხვა.	• მითითება დაცულ ტერიტორიებში მოქცევის წესებზე, ასევე, ნარჩენებით გარემოს დაბინძურებაზე ქვეყანაში მოქმედ საკანონმდებლო სანქციებზე; • მითითება აღნიშნულ ლოკაციასთან არსებულ უახლოეს მუნიციპალურ კონტეინერებთან დაკავშირებით; • საინფორმაციო ნიშნები ნარჩენების სეპარირებულ შეგროვებასთან დაკავშირებით; • მითითება „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ პრინციპთან დაკავშირებით; • კარგი პრაქტიკაა ცალკეულ ლოკაციებზე კარიკატურების, სახალისო ლექსების და ფრაზების განთავსება (მაგალითები იხ. სურათებზე 9.6.2.).

გარდა ამისა, სეპარირებული ნარჩენების შეგროვების კონტეინერებს უნდა ჰქონდეთ სათანადო აღნიშვნა და წარწერა მასში განსათავსებელი ნარჩენების სახეობებთან დაკავშირფებით.

სურათი 9.6.1. საინფორმაციო დაფის მაგალითი ნარჩენების დაშლის პერიოდების შესახებ

სურათები 9.6.2. ნიშნებზე კარიკატურების და სახალისო ლექსების ასახვა

9.7 კომპოსტირება

განსახილველ დაცულ ტერიტორიებზე წარმოქმნილი გარკვეული სახის ნარჩენების საბოლოო მართვის ერთ-ერთ მეთოდად შემოთავაზებულია ადგილზე აღდგენა - კომპოსტირება, რაც შესაბამისობაშია კოდექსით განსაზღვრულ „სიახლოვის პრინციპთან“.

კომპოსტირება ეს არის ბიოლოგიური პროცესი, რომელიც მიმდინარეობს ორგანული ნარჩენების, მიკროორგანიზმების, ტენისა და ჟანგბადის ურთიერთზემოქმედების შედეგად და რომლის საშუალებითაც მყარი ორგანული ნარჩენები გარდაიქმნება ჰუმუსის მსგავს პროდუქტად – კომპოსტად, რომელიც შავი, ფხვიერი მიწის სუნის მქონე ორგანულ მასას წარმოადგენს.

განსახილველი დაცული ტერიტორიებისთვის შემოთავაზებულია კომპოსტირების ეტაპობრივი მეთოდის დანერგვა, რაც სინქრონულად, ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების მეთოდის ეტაპობრივ დანერგვასთან ერთად უნდა განხორციელდეს:

- საწყის ეტაპზე კომპოსტირების პროგამის დანერგვა შემოთავაზებულია მარტვილის კანიონის ვიზიტორთა ცენტრთან. კომპოსტირების მეთოდის დანერგვას ექნება არამარტო ნარჩენების შემცირებისა და რესურსად გამოყენების მიზანი, არამედ იგი ვიზიტორებისათვის საგანმანათლებლო ხასიათის ღონისძიებასაც წარმოადგენს. კომპოსტირების ყუთი - ეს არის ქარხნული წარმოების მცირე ზომის ყუთები. შესაძლებელია მოეწყოს მარტივი კონსტრუქციის ფარდულის ტიპის ნაგებობის სახით (მაგალითი იხ. სურათზე 9.7.2.);
- შემდგომში, შემოთავაზებულია იგივე ლოკაციაზე კომპოსტირების უბნის მოწყობა (მაგალითი იხ. სურათებზე 9.7.1.).

სურათი 9.7.1. კომპოსტირების უბნის მაგალითი (ვიზიტორთა ცენტრის შენობასთან)

9.7.2. კომპოსტირების ყუთების მაგალითი

კომპოსტირების უბნების მოწყობის და შემდგომი ოპერირების პროცესში გასათვალისწინებელია შემდეგი საკითხები:

- კომპოსტირების უბნისთვის უნდა შეირჩეს მზისგან და გამჭოლი ქარისაგან დაცული ადგილი;
- კომპოსტირების უბანი უნდა მოეწყოს ამაღლებულ, ზედაპირული ჩამონადენისგან დაცულ ადგილზე. უნდა იყოს დრენირების კარგი საშუალება, რათა კომპოსტში წყალი არ დაგროვდეს , რაც გამოიწვევს დაშლის პროცესის შენელებას;
- უბანი უნდა მოეწყოს შენობიდან მინიმუმ 3 მეტრისა და სასმელი წყლის ჭებისაგან/ზედაპირულიწ ყლის ობიექტებიდან მინიმუმ 20 მეტრის დაშორებით;
- კომპოსტირების ადგილი ისე უნდა შეირჩეს, რომ უარყოფით გავლენას არ ახდენდეს ბუნების ძეგლის ესთეტიურ მხარეზე;
- თავისუფალი უნდა იყოს უბანთან მისასვლელი გზა, რათა არ შეფერხდეს ახალი საკომპოსტე მასალის დამატება ან წარმოქმნილი ორგანული მასალის გამოტანა;
- გათვალისწინებული უნდა იყოს უბნის წყლით მომარაგების შესაძლებლობა;
- უზრუნველყოფილი უნდა იყოს კომპოსტირების უბნის მაქსიმალური დაცვა გარეშე ფაქტორების ზეგავლენისგან (მათ შორის, ამინდი, ცხოველები და სხვა). საკითხს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ეკოტურისტულ ლოკაციებზე კომპოსტირების ყუთების განთავსების შემთხვევაში. შესაძლებელია გამოყენებული იყოს დაცვის დამატებითი ღონისძიებები (მაგ. ყუთების განთავსება ლითონბადის მქონე შემოღობვაში და ა.შ.);
- მნიშვნელოვანია, რომ ბუნების ძეგლების ადმინსტრაციის პერსონალმა გაიაროს კომპოსტირების შესახებ სწავლება, რათა შეძლოს კომპოსტირების პროცესის ეფექტიანად ოპერირება. ამასთან, მნიშვნელოვანია კომპოსტირების პროცესის ხარისხის კონტროლი მაღალი ხარისხის კომპოსტის მისაღებად;

- ყველა საკომპოსტე უბანზე განთავსებული უნდა იყოს ინსტრუქცია, მათ შორის ინფორმაცია კომპოსტირების პროცესის და კომპოსტირებისთვის ვარგისი ნარჩენების შესახებ. საგანმანათლებლო მიზნებისთვის წარმოდგენილი უნდა იყოს ინფორმაცია კომპოსტირების მნიშვნელობის და დაცულ ტერიტორიაზე კომპოსტის შემდგომი გამოყენების პრაქტიკის შესახებ;
- კომპოსტი შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც ადმინისტრაციული შენობის ტერიტორიაზე გამწვანების ან ტერიტორიის მომსახურების მიზნით. ასევე, ბუნების ძეგლის ტერიტორიაზე არსებული გზების მიმდებარედ განლაგებული ჭრაგავლილი ტერიტორიების დაცვისა და აღდგენის სამუშაოებისათვის.

9.8 ეკოგანათლება და ცნობიერების ამაღლების პროგრამები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცულ ტერიტორიებზე ნარჩენების მართვის პროცესის მნიშვნელოვანი შემადგენელი კომპონენტი უნდა იყოს მომსახურე პერსონალის, ვიზიტორების და მიმდებარე მოსახლეობის განათლება და ინფორმირებულობის მაღალი დონის უზრუნველყოფა. ცნობიერების ამაღლების და საგანმანათლებო პროგრამამ უნდა მოიცვას შემდეგი საკითხები:

- ადმინისტრაციის თანამშრომლების შესაძლებლობების გაძლიერება ნარჩენების მართვის საკითხებზე, მიზანმიმართული სწავლებების და განხილვის გზით. ამ თვალსაზრისით რეკომენდებულია, რომ ადმინისტრაციის მინიმუმ ერთ თანამშრომელს გავლილი ჰქონდეს შესაბამისი ტრენინგი ნარჩენების მართვის სფეროში და ფლობდეს შესაბამის სერთიფიკატს. ტრენინგების ფარგლებში უნდა მიიღონ ცოდნა შემდეგ საკითხებზე:
    - ნარჩენების ტიპების/სახეობების შესახებ;
    - ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებულ საკანონმდებლო მოთხოვნების შესახებ;
    - ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმის შესახებ;
    - მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმის შესახებ;
    - სახიფათო და არასახიფათო ნარჩენების მართვის პროცესის საკანონმდებლო მოთოვნების შესახებ და ა.შ.

კოდექსის მოთხოვნების შესაბამისად, აღნიშნული პერსონალის ძირითადი მოვალეობები უნდა იყოს:

- ნარჩენების მართვის გეგმის განახლება-კორექტირების საჭიროების დადგენა;
- ნარჩენების მართვის გეგმის განხორციელების ორგანიზება;
- ნარჩენების მართვის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნების შესრულებაზე შიდა კონტროლის განხორციელება.

- ვიზიტორების ინფორმირება ნარჩენების მართვის საკითხებზე დაცული ტერიტორიების დათვალიერებამდე. მათთვის საინფორმაციო ბროშურების დარიგება, სადაც მითითებული იქნება ნარჩენების გამოსატანი მარშრუტები და მუნიციპალური კონტეინერების ადგილმდებარეობა;
- ვიზიტორების ჩართვა დაცულ ტერიტორიაზე დანერგილი ნარჩენების მართვის პროცესის სხვადასხვა ეტაპებზე, მათ შორის, ვიზიტორთა ცენტრის შენობასთან გათვალისწინებული კომპოსტირების ყუთის/უბნის ფარგლებში მიმდინარე პროცესებში;
- დაცულ ტერიტორიებზე საგანმანათლებლო სპეციალური ტურების ორგანიზება თემების, სკოლების და მოსახლეობისათვის (წელიწადში მინიმუმ ერთხელ), ძირითად სამიზნე ობიექტებს წარმოადგენს შემდეგი დასახლებული პუნქტები: გაჭედილის თემის სოფლების და კინჩხის თემის სოფლების მოსახლეობა.
- აქტიური ეკოტურისტული სეზონის დაწყებამდე დაბინძურების მაღალი რისკების მქონე ლოკაციების სიახლოვეს არსებულ დასახლებებში, საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, კერძო ობიექტებში (მათ შორის, საზოგადოებრივი კვების ობიექტები და სხვა) შესაბამისი საინფორმაციო ბროშურების დარიგება;

- ნარჩენების მართვის საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა მარტვილისა დაოკაცეს ბუნების ძეგლების და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებ-გვერდებზე;
- დასუფთავების აქციების ორგანიზება, ფართო საზოგადოების წარმომადგენლების, მოხალისეების მონაწილეობით, აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ. დასუფთავების აქციების ძირითად სამიზნე ლოკაციებს ზემოთ აღნიშნული, დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე უბნები წარმოადგენს.

9.9 მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობა ნარჩენების მართვის პროცესში

ნარჩენების მართვის პროცესში მუნიციპალიტეტებთან თანამშრომლობას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს. მათ შორის მნიშვნელოვანია კოორდინაცია მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და განთავსების პროგრამებთან. ნარჩენების მართვის პროცესში მუნიციპალიტეტთან თანამშრომლობა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

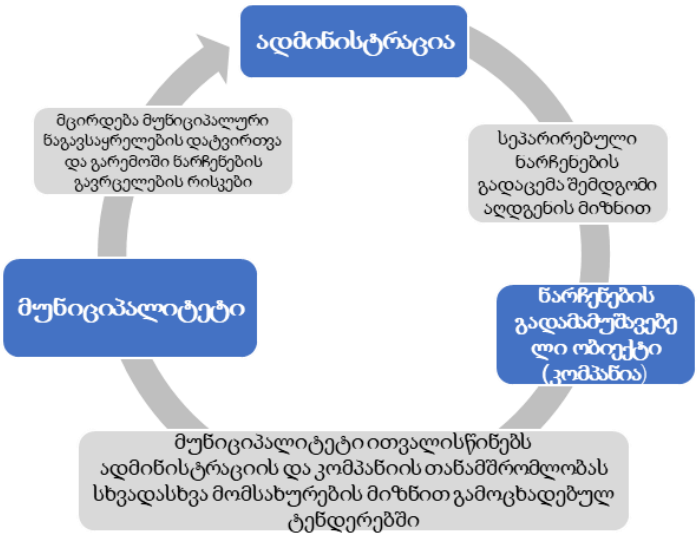
- **მონაწილეობა მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება-განახლების პროცესში:** ადმინისტრაციამ უნდა შეიტანოს თავისი წვლილი მარტვილისა და ხონის მუნიციპალიტეტების ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავებაში. მნიშვნელოვანია, რომ წინამდებარე ნარჩენების მართვის გეგმა ინტეგრირებული იყოს მუნიციპალურ პროგრამებში. განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებს შემდეგი საკითხები:
  - პრობლემის გადაჭრის გზების მოძიება დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე იმ დასახლებულ პუნქტებისთვის, სადაც არ ხორციელდება მუნიციპალური მომსახურება.
    - ✓ შესაძლებელია შეთავაზებული იყოს ფინანსური თანამონაწილეობა (გრანტების ფარგლებში) ან საკუთარი რესურსების (ადამიანური და სატრანსპორტო) გაზიარების პრაქტიკა, დაბინძურების მაღალი რისკის სოფლებში საყოფაცხოვრებო ნარჩენების კონტეინერების მოწყობის და ნარჩენების პერიოდული გამოტანის მიზნით.
    - ✓ დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციებზე ასევე შესაძლებელია შეთავაზებული იყოს ე.წ. „ზარის პრინციპი“-ს დანერგვა, რაც გულისხმობს მოთხოვნით სპეც-მანქანის გამოძახებას და შეგროვილი ნარჩენების გამოტანას;
    - ✓ ერთ-ერთი ვარიანტია დასაქმების ადგილობრივი პროგრამების ეფექტიანი გამოყენება, რომლის ფარგლებშიც მოხდება განსახილველ ტერიტორიაზე სოციალურად დაუცველი სტატუსის მქონე ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვა ნარჩენების გამოტანის პროცესში.

  <u>ეს საკითხი დაზუსტებული უნდა იყოს მარტვილის და ხონის მუნიციპალიტეტების ნარჩენების მართვის გეგმაში, რომლის შემუშავება-განახლების პროცესში აქტიურად უნდა მონაწილეობდეს მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია. მარტვილისა და ხონის მუნიციპალიტეტების ნარჩენების მართვის გეგმაში უნდა დაზუსტდეს შემოთავაზებული ალტერნატივებიდან რომელი ვარიანტი იქნება უფრო ეფექტიანი და ამავე დროს ფინანსური თვალსაზრისით მისაღები.</u>

  - ჩართულობა დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე სოფლებში მუნიციპალური კონტეინერების ოპტიმალური განლაგების და რაოდენობების განსაზღვრის პროცესში. მნიშვნელოვანია, რომ კონტეინერების განლაგების და რაოდენობების განსაზღვრისას გათვალისწინებული იყოს ვიზიტორების გადაადგილების ძირითადი მარშრუტები სეზონურ ჭრილში;
  - ჩართულობა დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე სოფლებში მუნიციპალური კონტეინერების ოპტიმალური დიზაინის შერჩევის პროცესში. ზოგიერთ უბანზე შესაძლებელია საჭირო იყოს დამატებითი უსაფრთხოების ზომების მიღება გარეშე ფაქტორების ზემოქმედების და ნარჩენების უსისტემო გავრცელების პრევენციის მიზნით;
  - ჩართულობა მუნიციპალური კონტეინერების განტვირთვის პერიოდულობის განსაზღვრის პროცესში. გათვალისწინებული უნდა იყოს ვიზიტორების გადაადგილების ძირითადი მარშრუტები და ტურისტული სეზონურობა;

- **კოორდინაცია ეკოგანათლების და ცნობიერების ამაღლების პროგრამების ფარგლებში:** ადმინისტრაციასა და მუნიციპალიტეტებს შორის შესაძლებელია უზრუნველყოფილ იქნას მკაფიო შეხების წერტილები ეკოგანათლების და ცნობიერების ამაღლების პროგრამების ფარლებში. შესაძლებელია დაიგეგმოს და განხორციელდეს ერთობლივი საგანმანათლებლო ტერინინგები დაცული ტერიტორიების მომიჯნავედ არსებულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. ხელი შეეწყოს შესაბამისი ბროშურების გავრცელებას. ასევე მნიშვნელოვანია მჭიდრო კოორდინაცია და თანამშრომლობა პერიოდული დასუფთავების აქციების ფარგლებში.
- **კოორდინაცია ნარჩენების აღდგენის პროცესში**
  პერსპექტივაში შესაძლებელია შეიკრას ძალზედ სასარგებლო და ეფექტიანი ჯაჭვი ადმინისტრაციას, მუნიციპალიტეტებსა და რეგიონში მოქმედ ნარჩენების გადამამუშავებელ ობიექტებს შორის. საკითხთან დაკავშირებით საჭიროა ეფექტიანი კომუნიკაცია მუნიციპალურ შესაბამის სამსახურებთან, რომ უზრუნველყოფილი იყოს ასეთი ობიექტების მხარდაჭერა. თანამშრომლობის მიახლოებითი მაგალითი მოცემულია დიაგრამაზე 9.9.1.

დიაგრამა 9.9.1.

9.10 ადამიანური და ტექნიკური რესურსი

ადგილზე ჩატარებული სიტუაციური ანალიზის მიხედვით (მათ შორის, ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის თანამშრომლების გამოკითხვის შედეგებით) დღეისათვის ნარჩენების მართვის პროცესის გაუმჯობესებისათვის ადმინისტრაციას ესაჭიროება დამატებითი ადამიანური რესურსი. რაც შეეხება ტექნიკურ აღჭურვილობას - ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებულ დაცულ ტერიტორიებზე გადაადგილება ხდება საფეხმავლო ბილიკებით, შესაბამისად, საწყის ეტაპებზე, ნარჩენების მართვის პროცესის გაუმჯობესებისათვის, დამატებითი ტექნიკური რესურსის საჭიოება არ დგას.

შემდგომში, ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების და ადგილზე კომპოსტირების პროცესის დანერგვა-დახვეწის პარალელურად, საჭირო იქნება პერსონალის დამატება, რომლის ძირითადი კომპეტენცია ნარჩენების მართვის პროცესს მოიცავს. ასევე, საჭირო იქნება შესაბამისი ტექნიკური მონაცემების მქონე სატრანსპორტო საშუალების გამოყოფა, რომლის საშუალებით მოხდება ეკოტურისტული ლოკაციებიდან ან პერიოდული დასუფთავების აქციების ფარგლებში ნარჩენების გამოტანა.

10 ნარჩენების მართვის სამოქმედო გეგმა

მიზანი	ამოცანა	აქტივობა	განხორციელების პერიოდი, წელი[4]	აქტივობის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი	მიახლოებითი ხარჯები		დაფინანსების წყარო
						ერთჯერადი ხარჯი, ლ	ხარჯი, ლ/წელ	
დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების მართვის ისეთი მექანიზმის დანერგვა, რომელიც უზრუნველყოფს დაცულ ტერიტორიაზე ნარჩენების წარმოქმნის შემცირებას, მათ სასფრთხოდ შეგროვებასა და საბოლოო განთავსებას.	1. დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ეფექტიანი ღონისძიებების დანერგვა	1.1. ინფრასტრუქტურული პროექტებისთვის ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება და შეთანხმება ადმინისტრაციასთან. საკითხი ასახული უნდა იყოს მათთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში.	ხელშეკრულების გაფორმების ან განახლების პროცესში	ყოველ პროექტზე ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმა	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	-	-
		1.2. კონტრაქტორების/ ინვესტორების კონტროლი, მათი ინდივიდუალურ ნარჩენების მართვის გეგმების შესრულების მიმართულებით	წელიწადში ორჯერ და პროექტის დასრულების შემდგომ	კონტროლი საქმიანობის დაწყების და დასრულების პროცესში	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	-	-
		1.3. ვიზიტორთა ცენტრებში სხვადასხვა სახის ფასიანი მრავალჯერადი გამოყენების ინვენტარის შეთავაზება	2025-2026	ვიზიტორთა ცენტრებში, შესაბამის სტენდებზე წარმოდგენილია სხვადასხვა სახის ფასიანი მრავალჯერადი გამოყენების ინვენტარი, რაც ხელმისაწვდომია	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	1000 (შესაძლებელია ფინანსური სარგებელი)	დაცული ტერიტორიების სააგენტო

[4] გეგმა ცოცხალი დოკუმენტია და ცალკეული აქტივობების განხორციელების ვადები შესაძლებელია დაკორექტირდეს ადგილობრივი ადმინისტრაციის და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს შეხედულებისამებრ, არსებული რესურსების გათვალისწინებით, რაც საჭიროებისამებრ დამატებით უნდა შეთანხმდეს შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებთან.

				ვიზიტორებისთვის				
		1.4. ადგილობრივი და ცენტრალიზებული შესყიდვების განხორციელება ე.წ. „მწვანე შესყიდვების“ პრინციპით (იხ. პარაგრაფი 9.1.).	2025-2026	ადმინისტრაციის ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების შემცირებული წილი. „მწვანე შესყიდვების“ პრინციპი ასახულია მომწოდებელ კონტრაქტორებთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში ან სატენდერო დოკუმენტაციებში	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	-	-
	2. ნარჩენების შეგროვების ეფექტიანი ღონისძიებების დანერგვა	2.1. ეფექტიანი კომუნიკაცია მარტვილისა და ხონის მუნიციპალიტეტებთან, მათ შორის მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება/განახლების პროცესში. (საჯარო განხილვებში მონაწილეობა და საკუთარი შენიშვნებისა და მოსაზრებების მიწოდება)	მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება-განახლების პროცესში	მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმებში გათვალისწინებულია მარტვილისა და ოკაცეს დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმის ძირითადი პრინციპები. განხილვებში ადმინისტრაციის მონაწილეობა დასტურდება საჯარო განხილვის სხდომის ოქმებით	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	-	-
		2.2. მუნიციპალური კონტეინერების განახლება. ოპტიმალური განლაგება. მათ შორის ნარჩენების შეგროვების დახვეწა მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების მომიჯნავე	უნდა გადაწყდეს მუნიციპალიტეტებთან კონსულტაციების საფუძველზე	ადმინისტრაციას აქვს ეფექტიანი კომუნიკაცია მუნიციპალიტეტების დასიფთაბენბის სამსახურებთან.	მარტვილისა და ხონის მუნიციპალიტეტების მერია, მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის ჩართულობით	-	-	-

		დასახლებებში						
		2.3. ადმინისტრაციის შენობასთან და ვიზიტორთა ცენტრებთან სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის დანერგვის მიზნით კონტეინერების და საინფორმაციო ნიშნების განახლება	2025-2026	ადმინისტრაციული შენობის ფარგლებში ნარჩენების შეგროვება ხდება ნაკადების მიხედვით	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	5000	500	დაცული ტერიტორიების სააგენტო / დონორი ორგანიზაციები
		2.4. ნარჩენების წარმოქმნის მხრივ პრიორიტეტული ლოკაციების განსაზღვრა და ნარჩენების გამოტანის ეფექტიანი მარშრუტების შერჩევა;	2025 წლიდან აქტიური სეზონების დაწყებამდე	ადმინისტრაციას გააჩნია დაცული ტერიტორიების რუკა, სადაც მონიშნულია პრიორიტეტული ლოკაციები და ნარჩენების გამოტანის მარშრუტები	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	-	-
		2.5. მუნიციპალიტეტების შესაბამის სამსახურებთან კომუნიკაცია პრიორიტეტულ ლოკაციებზე ნარჩენების შესაგროვებელი ურნების დამატება-განახლების მიზნით;	2025 წლიდან აქტიური სეზონების დაწყებამდე	არსებობს მუნიციპალიტეტების შესაბამის სამსახურებსა და ადმინისტრაციას შორის შეხვედრების ამსახველი ოქმები	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია, მუნიციპალიტეტების ჩართულობით	-	-	-
		2.6. ნარჩენების შესაგროვებელი საკუთარი ინვენტარის შეფასება და საჭიროების მიხედვით პრიორიტეტულ ლოკაციებზე	2025 წლიდან აქტიური სეზონების დაწყებამდე	პრიორიტეტულ ლოკაციებზე არსებობს საკმარისი რაოდენობის ურნები	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	500	-

		ნარჩენების შესაგროვებელი ურნების დამატება-განახლება-წესრიგში მოყვანა;						
		2.7. ვიზიტორთა ცენტრებში დაინერგება ინფორმაციის მიწოდების პრაქტიკა ტურისტული ჯგუფებისთვის, შემდეგ საკითხებზე: პრინციპის „გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ აუცილებლობის შესახებ; მუნიციპალური კონტეინერების ადგილმდებარეობების შესახებ; სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის და მნიშვნელობის შესახებ.	2025-2026	ვიზიტორთა ცენტრებში არსებობს შესაბამისი საპრეზენტაციო მასალა, ბროშურები და სხვა, რაც საჭიროა ვიზიტორებისთვის ნარჩენების მართვის არსებული პრაქტიკის და ამ პროცესებში მათი ვალდებულებების მაცნობის მიზნით.	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	-	-
		2.8. დაცული ტერიტორიების მგრძნობიარე მონაკვეთების მასშტაბური დასუფთავება და ნარჩენების შეგროვება. დასუფთავების აქციაში ჩართული იქნებიან მოხალისეები (მოსწავლეები, სტუდენტები და სხვა);	წელიწადში ორჯერ (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ)	წელიწადში ორჯერ	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია მუნიციპალიტეტების ჩართულობით	-	2000	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
		2.9. სახიფათო ნარჩენების განცალკევებით შეგროვების პრაქტიკის	2025-2026	ადმინისტრაციის შენობაში არსებობს სახიფათო ნარჩენების	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	-	დაცული ტერიტორიების სააგენტო /დონორი

		დანერგვა		შესაგროვებელი კუთხე				ორგანიზაციები
	3. აღდგენის (კომპოსტირების) ეფექტიანი მეთოდის დანერგვა	3.1. კომპოსტირების მეთოდის და შესაბამისი საგანმანათლებლო პროგრამის დანერგვა მარტვილის კანიონის ადმინისტრაციის შენობასთან.	2025-2026	ადმინისტრაციის შენობასთან არსებობს კომპოსტირების ყუთი/უბანი, სადაც განთავსებულია საინფორმაციო დაფა, შესაბამისი ინსტრუქციით.	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	15000	500	დაცული ტერიტორიების სააგენტო /დონორი ორგანიზაციები
	4. სეპარირებული ნარჩენების საბოლოო განთავსება-აღდგენის ღონისძიებების გატარება საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად	4.1. კონტრაქტორების მოძიება და მათთან ხელშეკრულებების გაფორმება სეპარირებული ნარჩენების გატანა-აღდგენასთან დაკავშირებით	2025-2026	კონტრაქტორებთან გაფორმებული ხელშეკრულების არსებობა	სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო		დამოკიდებულია კონტრაქტორი კომპანიის მოთხოვნებზე (შესაძლებელია ფინანსური სარგებელი)	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
ვიზიტორების და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება.	5. ეკოგანათლება და ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებები ნარჩენების მართვის საკითხებზე	5.1. ადმინისტრაციის თანამშრომლების შესაძლებლობების გაძლიერება ტრენინგის გზით - ადმინისტრაციის მინიმუმ ერთ თანამშრომელს გავლილი ჰქონდეს შესაბამისი ტრენინგი ნარჩენების მართვის სფეროში და ფლობდეს შესაბამის სერთიფიკატს	2025-2026	ადმინისტრაციის მინიმუმ ერთი თანამშრომელი ფლობს გარემოსდაცვითი მმართველის სერთიფიკატს	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	1500	-	-
		5.2. ვიზიტორების ინფორმირება ნარჩენების მართვის საკითხებზე დაცული ტერიტორიების	2025-2026	ვიზიტორთა ცენტრებში არსებობს შესაბამისი საპრეზენტაციო მასალა,	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო	-	-	-

		დათვალიერებამდე.		ვიდეორგოლები, ბროშურები და სხვა, რაც საჭიროა ვიზიტორებისთვის ნარჩენების მართვის არსებული პრაქტიკის და ამ პროცესებში მათი ვალდებულებების მაცნობის მიზნით.				
		5.3. ვიზიტორების ჩართვა და სწავლება დაცულ ტერიტორიებზე დანერგილი ნარჩენების მართვის პროცესის სხვადასხვა ეტაპებზე, მათ შორის ვიზიტორთა ცენტრების შენობასთან გათვალისწინებული კომპოსტირების ყუთის/უბნის ფარგლებში დანერგილ პროცესებში	2025-2026	ვიზიტორების წლიური რაოდენობის მინიმუმ 5%-ს გავლილი აქვს შესაბამისი სწავლება და ჩართული იყო სხვადასხვა აქტივობებში	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	-	-
		5.4. დაცულ ტერიტორიებზე საგანმანათლებლო სპეციალური ტურების ორგანიზება სკოლების და მოსახლეობისათვის	2025 წლიდან, წელიწადში მინიმუმ ერთხელ	წელიწადში მინიმუმ ერთხელ ჩატარებულია საგანმანათლებლო ტურები	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია, მუნიციპალიტეტებტან თანამშრომლობით	-	-	-
		5.5. ეკოტურისტული სეზონის დაწყებამდე დაბინძურების მაღალი რისკების მქონე ლოკაციების სიახლოვეს არსებულ დასახლებებში, საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, კერძო ობიექტებში (მათ შორის	2025 წლიდან, აქტიური ეკოტურისტული სეზონის დაწყებამდე	შესაბამის ადგილებში დარიგებულია საინფორმაციო ბროშურები	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	-	-

		საზოგადოებრივი კვების ობიექტები და სხვა) შესაბამისი საინფორმაციო ბროშურების დარიგება;						
		5.6. ნარჩენების მართვის საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებ-გვერდებზე;	2025	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვებ-გვერდებზე განთავსებულია შესაბამისი ინფორმაცია	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	-	-
		5.7. დასუფთავების აქციების ორგანიზება, ფართო საზოგადოების წარმომადგენლების, მოხალისეების მონაწილეობით	2025 წლიდან, აქტიური ეკოტურისტული სეზონის დაწყებამდე და დასრულების შემდგომ	დასუფთავების აქციების ორგანიზება, წელიწადში ორჯერ	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	1000	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
		5.8. ბუნების ძეგლების ტერიტორიის და მისი საზღვრისპირა მგრძნობიარე უბნების აღჭურვა შესაბამისი საინფორმაციო ნიშნებით და ბანერებით	2025-2026	მგრძნობიარე უბნები (პარაგრაფი 9.6.-ის მიხედვით) აღჭურვილია შესაბამისი საინფორმაციო ნიშნებით და ბანერებით	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	5000	-	დაცული ტერიტორიების სააგენტო /დონორი ორგანიზაციები

ნარჩენების მართვის პროცესის შესაბამისობაში მოყვანა ერთვნული და	6. ნარჩენების შესახებ მონაცემებისა და ინფორმაციის სისტემის დანერგვა	6.1. წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობისა და შემადგენლობის შესახებ მონაცემების შეგროვება	2025-2026	ადმინისტრაციას გააჩნია მონაცემები ნარჩენების რაოდენობისა და შემადგენლობის შესახებ	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია	-	-	-

11 ნარჩენების მართვის სისტემის მონიტორინგი და ანგარიშგება

ნარჩენების მართვის გეგმის ეფექტიანად რეალიზებისათვის მნიშვნელოვანია მონიტორინგის სისტემის დანერგვა. ნარჩენების მართვის სისტემის ეფექტიანობის მონიტორინგმა უნდა მოიცვას შემდეგი საკითხები:

- დაცული ტერიტორიების მოსაზღვრე ისტორიულად დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე უბნების შემოწმება წელიწადში მინიმუმ ორჯერ;
- ნარჩენების მართვის დადგენილი წესებისა და მოთხოვნების შესრულების მონიტორინგი;
- ნარჩენების კონტეინერების ეფექტიანობის შეფასება აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე;
- კომპოსტირების ყუთის/უბნის ეფექტიანობის შეფასება წელიწადში ორჯერ;
- კონტეინერების მდგომარეობის შეფასება და დაზიანებული კონტეინერების მაქსიმალურად სწრაფად გამოცვლა (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და კვირაში ერთჯერ აქტიურ სეზონზე);
- კონტეინერების ადგილმდებარეობის შეფასება და საჭიროების შემთხვევაში ცვლილება (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და კვირაში ერთჯერ აქტიურ სეზონზე);
- კონტეინერების რაოდენობების შეფასება და საჭიროების შემთხვევაში დამატება (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე და კვირაში ერთჯერ აქტიურ სეზონზე);
- ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული საინფორმაციო ნიშნების მუდმივი მონიტორინგი და საჭიროებისამებრ, მათი შეკეთება/გამოცვლა/დამატება (აქტიური ტურისტული სეზონის დაწყებამდე).

წელიწადში ერთჯერ უნდა მოხდეს ნარჩენების მართვის სისტემის ეფექტურობის შეფასება და საჭიროების მიხედვით მისი კორექტირება. ნარჩენების მართვის გეგმის კორექტირებული ვერსია უნდა შეთანხმდეს სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან“ და საჭიროების შემთხვევაში განხილული უნდა იყოს მუნიციპალიტეტების შესაბამის სამსახურებთან.

12 ძირითადი რეკომენდაციები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადების ფარგლებში შემუშავებულია შემდეგი ძირითადი რეკომენდაციები:

- დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების პრევენციის და შემცირების ეფექტური ღონისძიებების გატარება, რაც ძირითადად გულისხმობს კონტრაქტორებთან და ინვესტორებთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში საკითხის გათვალისწინებას, ვიზიტორებისთვის ფასიანი მრავალჯერადი ინვენტარის შეთავაზების პრაქტიკის დანერგვას, ე.წ. მწვანე შესწყიდვების პრინციპის დანერგვას;
- ნარჩენების შეგროვების ეფექტიანი ღონისძიებების გატარება, რაც გულისხმობს მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავების პროცესში აქტიურ ჩართულობას, მუნიციპალური კონტეინერების განახლების პროცესში მუნიციპალიტეტთან მჭიდრო კომუნიკაციას, ადმინისტრაციის შენობასთან სეპარირებული შეგროვების პრაქტიკის ეტაპობრივ დანერგვას, ნარჩენების წარმოქმნის მხრივ პრიორიტეტული ლოკაციების განსაზღვრას და ნარჩენების გამოტანის ეფექტური მარშრუტების შერჩევას, დაცული ტერიტორიების მგრძნობიარე მონაკვეთების და ასევე მიმდებარე ტერიტორიების პერიოდულ დასუფთავებას, სახიფათო ნარჩენების განცალკევებით შეგროვების პრაქტიკის დანერგვას;
- კონტრაქტორების მოძიება და მათთან ხელშეკრულებების გაფორმება სეპარირებული ნარჩენების გატანა-აღდგენასთან დაკავშირებით;

- ეკოგანათლებას და ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებების გატარებას, რაც გულისხმობს თანამშრომლების პერიოდულ ტრეინინგებს და ვიზიტორების სათანადო ინფორმირებას, საგანმანათლებლო სპეციალური ტურების ორგანიზებას თემების, სკოლების და მოსახლეობისათვის, საინფორმაციო ბროშურების პერიოდულ დარიგებას, პარკის ტერიტორიის და მისი საზღვრისპირა მგრძნობიარე უბნების აღჭურვას შესაბამისი საინფორმაციო ნიშნებით და ბანერებით;
- ნარჩენების შესახებ მონაცემებისა და ინფორმაციის სისტემის დანერგვა, რაც გულისხმობს წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობისა და შემადგენლობის შესახებ მონაცემების შეგროვებას და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას.

13 დანართები

დანართი 1 - სამუშაო შეხვედრის ოქმი

ოქმი

26.09.2024

სამუშაო შეხვედრა მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ეროვნული პარკების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმასთან დაკავშირებით

2024 წლის 26 სექტემბერს გაიმართა სამუშაო შეხვედრა მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ეროვნული პარკების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმასთან დაკავშირებით.

შეხვედრის ფოტო საილუსტრაციო მასალა მოცემულია ქვემოთ.

შეხვედრას ესწრებოდა სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს წარმომადგენლები, შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA) წარმომადგენლები, მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ეროვნული პარკების ადმინისტრაციის თანამშრომლები, ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები, ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის გენერალური გეგმის პროექტის ავტორი კომპანიის (შპს „ჯეონეიჩარ კორპორაცია“) თანამშრომლები და სხვა. შეხვედრის დროს მიმდინარეობა აუდიო-ვიდეო ჩაწერა.

შეხვედრა გახსნა დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაგეგმვისა და განვითარების სამსახურის უფროსმა, ქალბატონმა ნატა სულთანიშვილმა. მან ყურადღება გაამახვილა ნარჩენების მართვის გეგმის შემუშავების მნიშვნელობაზე, რაც დაცული ტერიტორიების შენარჩუნებისა და დაცვის მიზნებს ემსახურება. ქალბატონმა ნატამ ხაზი გაუსვა ეროვნულ პარკში ნარჩენების მართვის საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვის აუცილებლობას.

შეკრებილ საზოგადოებას ნარჩენების მართვის გეგმის საპრეზენტაციო მასალა გააცნო შპს „ჯეონეიჩარ კორპორაცია“-ს თანამშრომელმა გიორგი ბჟალავამ. მიმოხილული იქნა ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადების მიზნები და ამოცანები, სამუშაო პროცესი და მეთოდოლოგია. ხაზი გაესვა, რომ ნარჩენების მართვის გეგმა მომზადებულია ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და 2016-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის, ასევე საქართველოს კანონის „ნარჩენების მართვის კოდექსი“-ს მოთხოვნების შესაბამისად.

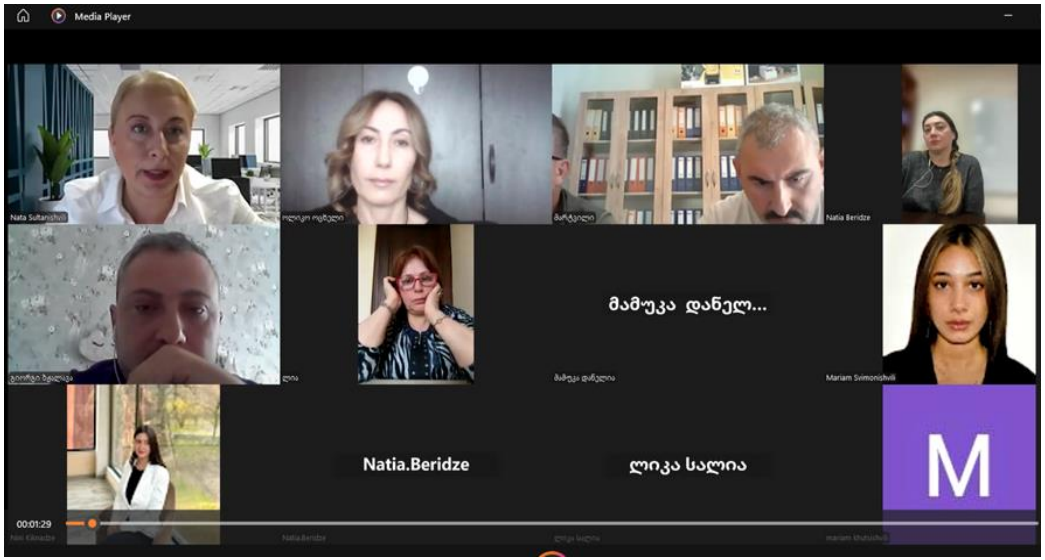
პრეზენტაციის პროცესში წარმოდგენილი იქნა დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ნარჩენების მართვის არსებული პრაქტიკა. განხილული იქნა კომპეტენციები ნარჩენების მართვის პროცესში. რაც მთავარია ყურადღება დაეთმო ამ თვალსაზრისით სამიზნე დაცულ ტერიტორიებზე არსებულ პრობლემებსა და გამოწვევებს. დამსწრე საზოგადოებას მიეწოდა ინფორმაცია ნარჩენებით დაბინძურებული ან დაბინძურების მაღალი რისკის მქონე ლოკაციების შესახებ. შემოთავაზებული იქნა არსებული პრობლემების გამოსწორების გზები, ნარჩენების მართვის სხვადასხვა ალტერნატივები. დასკვნით ნაწილში ყურადღება გამახვილდა ნარჩენების მართვის შემოთავაზებულ ღონისძიებებზე, მათ შორის ნარჩენების პრევენციის, შემცირების, ტრანსპორტირების, საბოლოო განთავსების ან აღდგენის მიმართულებით. დისკუსიის რეჟიმში წარიმართა საუბარი ნარჩენების მართვის პროცესში დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის და თვითმმართველი ერთეულების კომპეტენციების შესახებ.

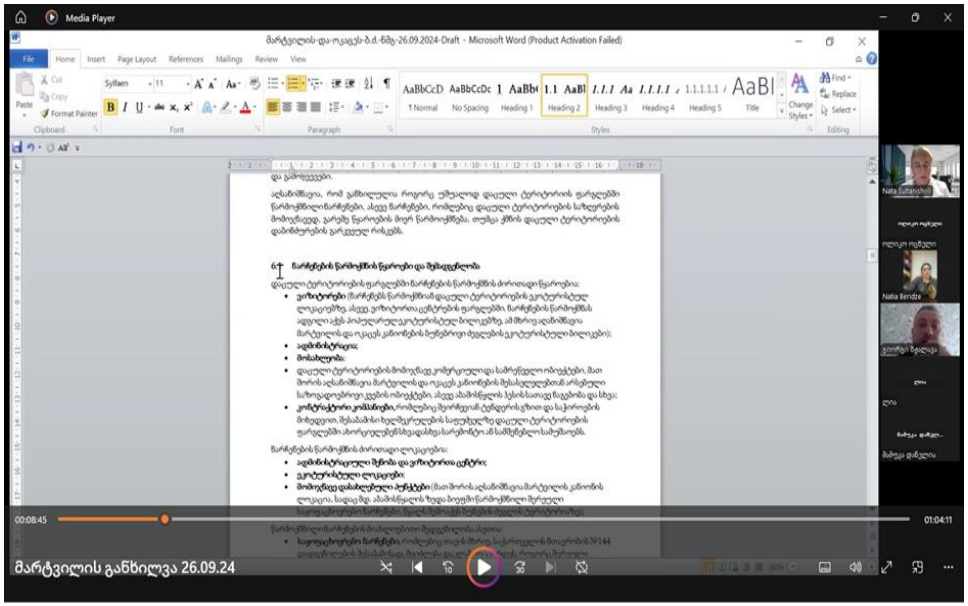
დასასრულს მომხსენებელმა მადლობა გადაუხადა დამსწრე საზოგადოებას და კიდევ ერთხელ ხაზი გაუსვა მათი მხრიდან შესაბამისი შენიშვნების, რეკომენდაციების და მოსაზრებების წარმოდგენის მნიშვნელობას ნარჩენების მართვის გეგმის შემდგომი გაუმჯობესების მიზნით.

პრეზენტაციის დასრულების შემდგომ შეხვედრა გადავიდა კითხვა-პასუხის რეჟიმში.

საჯარო განხილვის პროცესში დასმული კითხვების, შემოსული შენიშვნებისა და წინადადებების შესახებ ინფორმაცია მოცემულია ქვემოთ.

ფოტო საილუსტრაციო მასალა

ინფორმაცია შეხვედრის დროს დასმული კითხვების, შემოსული შენიშვნებისა და წინადადებების შესახებ

№	შეკითხვა/შენიშვნა/წინადადება	პასუხი/რეაგირება
2024 წლის 26 სექტემბერს გაიმართა სამუშაო შეხვედრა (ონლაინ რეჟიმში) დაინტერესებული მხარეების ჩართულობით		
1.	დასაზუსტებელია აბაშისწყლის ჰესის სათავე ნაგებობიდან პერიოდულად ამოღებული. შერეული ნარჩენების მაკრთვის საკითხები	აბაშისწყლის ჰესის წყალმიმღების პერიოდული დასუფთავების შედეგად წარმოქმნილი ნაარჩენების მართვის პასუხისმგებლობა ეკისრება ჰესის ოპერატორ კომპანიას. შესაძლებელია, რომ ჰესის ოპერატორთან გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე ამ ტიპის ნარჩენების გატანა უზრუნველყოს მუნიციპალიტეტის დასუფთავების სამსახურმა. იხ. პარაგრაფი 6.4.1.
2.	ადმინისტრაციის პერსონალის მიერ კიდევ ერთხელ გაესვა ხაზი, რომ დაცული ტერიტორიების შესასვლელებთან არსებული საზოგადოებრივი კვების ობიექტების და სხვა კომერციული დაწესებულებების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებლობა დაეკისროთ ამ ობიექტების მეპატრონეებს და იმის საჭიროებაზე, რომ ამ ტიპის ობიექტებს დაუწესდეთ დასუფთავების მოსაკრებელი.	აღნიშნული საკითხი განხილულია პარაგრაფებში: 6.1; 9.6 და 9.8
3. ს	წარმოდგენილი ნარჩენების მართვის გეგმის არსებობა რა გავლენას იქონიებს მუნიციპალიტეტებზე	დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციას და მუნიციპალიტეტს შორის კოორდინირებული მოქმედებით შესაძლებელი იქნება ნარჩენების შესაგროვებელი კონტეინერების ტიპის და განლაგების ოპტიმალური შერჩევა.
2024 წლის 13 ივნისს გამართული სამუშაო შეხვედრა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტის თანამშრომლებთან		
4.	ნარჩენების მართვის გეგმის პროექტი შესაბამისობაში უნდა იყოს ნარჩენების მართვის კოდექსისა და ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია (2016-2030) და ეროვნული სამოქმედო გეგმის (2022-2026) მოთხოვნებთან.	დოკუმენტის მომზადრების პროცესში შეძლებისდაგვარად გათვალისწინებული იქნა აღნიშნული დოკუმენტების მოთხოვნები. მათ შორის ნარჩენების კლასიფიკაცია მოხდა აღნიშნული დოკუმენტების შესაბამისად. ასევე გათვალისწინებული იქნა დოკუმენტში წარმოდგენილი მოთხოვნები ნარჩენების მართვის სხვადასხვა ეტაპზე.
5.	მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, რომ მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებული დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის გეგმა არ აღემატებოდეს ნარჩენების მართვის ეროვნულ სამოქმედო გეგმის 5 წლიან ვადას.	შენიშვნა გათვალისწინებულია იხ. დპარაგრაფი 4.

6.	ნარჩენების მართვის გეგმაში მოცემული უნდა იქნას ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული კონკრეტული ქმედებები შესრულების ვადების მითითებით. ასევე, წარმოდგენილი უნდა იყოს კონკრეტული ქმედებები ვიზიტორთა მხრიდან ნარჩენებით გარემოს დაბინძურების პრევენციის (კონტეინერებით უზრუნველყოფა, საინფორმაციო დაფა/აბრა და სხვ.) ღონისძიებების შესახებ.	აღნიშნული საკითხები განხილულია შემდეგ პარაგრაფებში: 9 და 10.
7.	გეგმის პროექტის თანახმად, დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე მშენებლობა-ოპერირების პროცესში წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის ვალდებულება (მათ შორის ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების მომზადება და საჭიროების შემთხვევაში გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან შეთანხმება) დაეკისრება. ამასთან დაკავშირებით, გაცნობებთ, რომ ნარჩენების მართვის კოდექსის მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, ნარჩენების წარმომქმნელი და ნარჩენების მფლობელი ვალდებული არიან, ნარჩენები თავად დაამუშაონ ან შეგროვების, ტრანსპორტირებისა და დამუშავების მიზნით გადასცენ შესაბამისი უფლების მქონე პირებს ამ კოდექსისა და საქართველოს სხვა საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების შესაბამისად.	შენიშვნა გათვალისწინებულია ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმების მომზადების საკითხი დარეგულირდება სააგენტოს და ინვესტორს/ მშენებელ კომპანიას შორის გაფორმებული შიდა ხელშეკრულების საფუძველზე. ნებისმიერ შემთხვევაში ინდივიდუალური ნარჩენების მართვის გეგმის სამინისტროსთან შეთანხმება მოხდება სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს სახელით.
8.	ნარჩენების მართვის კოდექსის და შესაბამისი ევრორეგულაციის თანახმად ნარჩენების მართვა ხორციელდება 4 ძირითადი პრინციპის შესაბამისად: „უსაფრთხოების წინასწარი ზომების მიღების პრინციპი“, „დამბინძურებელი იხდის“ „სიახლოვის პრინციპი“ და „თვითუზრუნველყოფის პრინციპი“. ხოლო, პროექტში მითითებული პრინციპი - კანონმდებლობით განსაზღვრული არ არის.	„გამოგაქვს ის რაც შეგაქვს“ ტერმინი რაიმე პირდაპირ კავშირიში არ არის ნარჩენების მართვის კოდექსის და შესაბამისი ევრორეგულაციის ძირითად პრინციპებთან. ეს ტერმინი ხშირად გხვდება სხვა ანალოგიური ობიექტებისთვის მომზადებულ ნარჩენების მართვის გეგმებში. ტერმინი უბრალოდ მიანიშნებს, რომ ვიზიტორების მიერ მოხდება საკუთარი ნარჩენების გამოტანა და არ მოხდება დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ნარჩენების შესაგროვებელი ინფრასტრუქტურის განთავსება.
9.	დოკუმენტში წარმოდგენილი უნდა იყოს ნარჩენების კოდები და მათი განთავსების/აღდგენის კოდები	მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის მართვას დაქვემდებარებულ დაცული ტერიტორიების ფარგლებში წარმოქმნილი ნარჩენების კოდები, ასევე განთავსების/აღდგენის კოდები მოცემულია ცხრილებში 6.1.1. და 9.4.1.
10.	დოკუმენტში წარმოდგენილი უნდა იყოს იმ სავარაუდო კომპანიების ჩამონათვალი, რომლებსაც გადაეცემა ნარჩენები შემდგომი აღდგენა-განთავსების მიზნით.	შენიშვნა გათვალისწინებულია. იხ. პარაგრაფი 9.4., ცხრილი 9.4.1.